

Foi'a besericésca si scolastica.

Organu alu provinciei metropolitane greco-catolice de Alb'a-Julia
si Fagarasiu.

Apare in 1 si 15 st. n. a fia-carei luni.

Abonamentele de cate 6 fl. v. a. pre anu se se adreseze ||| Manuscriptele si corespondintiele se se tramita francate
la tipografi'a seminariului gr. catolicu in Blasiu. la redactiuni.

Anulu I.

Blasiu 15 Juniu 1888.

Nr. 18.

Partea besericésca.

Tatalu nostru.

Unu ciclu de meditatiuni de Dr. Victoru Szmigelski.
(Continuare).

Si ce intieptiune e acést'a?

Sborulu celu iute alu cugetarei me strapune in acelea dile fericite, candu lumea era inca tinara. Éta audu resunandu vocea ace'a atotpoternica, carea aduce tari'a din nimic'a la ivela. Stelele uimite lucescu antai'a data cu lumin'a, ce abia o primisera. Antai'a data alérga planetii pre cararile loru si descriu cercurile, cari li-le-a asemnatu man'a cea atotpoternica. Pamentulu se imbraca in verdétia si plinu de bucuria descopere comorele sale ne mai vediute. Marea plina de locuitori tacuti primesce antai'a data tributulu riuriloru. Paraiiele tinerele salta murmurandu preste stancile muntiloru. Prin aerulu, care inca nu e petrinsu de miasme, sbora paserile si lauda pre Creatoriulu loru. Natur'a intrega 'si incepe imnulu seu si mii de voci 'lu repetiescu. Dara éta se mai ivesce o creatura. Natur'a intréga o intempina oferindu-i tributulu seu. Si cum se nu o si faca acést'a? Dora pre faci'a acestei creature se reoglindesce asemenarea Parintelui ei cerescu. Omulu e creatur'a acést'a, la a carei privire se implu natur'a de admirare. Esistinti'a lui e perfecta, si tote creaturele, cari 'lu incungiura, venereza intr'ensulu pre fiulu alesu alu lui Domnedieu. Gradina fericita, raiu stralucitu, in care Domnedieu aduse tote creaturele, cá ele se se supuna nevinovatiei sante a omului, catu de scurtu a fostu tempulu, in care ai fericitu tu pre ospele teu! — Se aude de o data unu sunetu siue-ratoriu strabatendu prin armoni'a creatiunei. Fiinti'a

cea nobila si atatu de frumosa a devenitu de buna voia prad'a acelui monstru, alu carui fiu e mortea. Raiule, tu ai fostu martoru, cum unu fiu alu lui Domnedieu, unu fetu alu indurare si iubirei divine s'a prefacutu in unu rebelu, s'a rescolatu asupr'a celui ce l'a ziditu. Tu ai vediutu, cum creatiunea credintiosa lui Domnedieu se inarmà, pentru cá se incepa o lupta drepta cu omulu cadiutu prin sumeti'a sa si se resbune tradarea lui. Nefericitulu pornesce acum in esiliulu seu amaru. Tote cele alalte creature 'lu umilesco si-lu asuprescu, si o droia de grigi si de doveri 'lu impresura si nu-i concedu nici macaru o di de odihna. Pamentule, locasiu plinu de amaratiuni alu celoru alungati din sinulu fericirei, dilele aniloru miei nu mi-arú ajunge, cá se potu deplange pre deplinu chinurile locuitoriloru tei. Eu 'i vedu ghirboviti si ingrigitu lucrandu campiele tale, cari in schimbu pentru ostenelele loru le oferescu pucina pane udata si patrinsa de lacrima si de sudore. Eu 'i vedu, cum se lupta ei o lupta desperata in contr'a elemintelorú, cá se-si póta asecurá nu o viétia, ci o di numai. Eu vedu resboiele si cet'a palida a morburiloru, cum se reslatiescu preste pamentu si secera printre omeni. Unde e malulu, care nu a resunatu de mii de ori de vaietele omeniloru, unde loculu, care nu e udatu cu lacrima si cu sange, unde gl'a, carea nu e amestecata cu pulverea unui omu nefericitu? Nefericitoru, voi ve svercoliti intru sumeti'a vostra si ve amagiti insi-ve cu poterile vostre si ve intipuiti, cá sunteti semidiei, si voi scíti bine, cá pre voi ve chinuesce viati'a si ve inghite mortea! Si totusi acestea nici pre departe nu-su relele cele

mai mari, pentru cari ve deplangu eu pre voi. Nu, ci reulu celu mai mare, ce-lu deplangu, e in voi insi-ve. Din momentul acel'a nefericitu, in care a pecatuitu parintele vostru. trece la voi o mostenire trista. Voi, urmatorii unui rebelu, ve nasceti deja cá inimici ai lui Domnedieu, si candu pasiti in lume, trebuie se luati asupr'a vostra mani'a lui, si acést'a ucide mai tare cá mortea. Cá si candu o mama nefresca ar' ucide fruptulu pantecelui seu, intocmai asia ucide otrav'a neascultarei stramosiesci sufletele vostre. O, voi sunteti numai ramii uscati ai unui pomu uscatu. Mortea e partea voastra, si mostenirea voastra e mani'a lui Domnedieu, si nu este pentru voi pace nici cu Domnedieu nici cu voi insi-ve.

Dara de o data se audu pre plaiurile Betlehemului cantece tainice, cantece angeresci. „Marire intru cei de susu lui Domnedieu, si pre pamentu pace, intre omeni buna voire“. Domnedieulu vatematu s'a induratu spre omulu, care l'a vatematu. Voi vecuri trecute, cari ati privitu cu uimire la minunile lui Domnedieu, candu densulu acolo, unde mai in ainte erá nimicul, formase ceriulu, produse lumin'a si asiediasse lumi, voi se ve istorisescu minuni inca si mai mari, minuni de ale bunatatii si iubirei nemarginite! Éta Domnedieu se pogora pre pamentu, se desbraca de podob'a maiestatii sale si se micșioreza pre sine tipulu servului luandu, intru asemenarea omenesca facandu-se. Si ore pentru-ce?

Credintia santa, dũ-me pre acelu munte de rusine si de batjocura, pre care capital'a Judeei ucide pre facutorii de rele. Acolo vedu pre unu omu pironitu pre cruce intre doi talhari. Eu scricescu dela omenii cei multi, cari grabescu, se veda spectacolulu ingrozitoriu, si acesti'a 'mi spunu, cá celu restignitu e unu omu dreptu. Ei 'mi spunu, cá pre elu l'a datu mortii tradarea unui monstru cu tipu omenescu si cu surisu de amicitia; cá l'a pironitu pre cruce invidi'a fruntasiloru si vointi'a poporului. Ei 'mi spunu, cá acel'a, pre care-lu vedu spendiuratu pre cruce cá unu facutoriu de rele, impartia pretotindenea numai binefaceri, si cá poporulu in ainte de ast'a cu cate va dile voiá se-lu proclame de rege. Éta acum vedu lucruri minunate si inspaimentatorie. Sorele 'si ascunde faci'a si nu voiesce se mai reverse lumina preste pamentulu udatu cu sangele mielului nevinovatu. Mormintele le deschidu mani nevediate. Pamentulu se cutremura. Si tu, credintia santa, 'mi vorbesci, 'mi vorbesci cu de a dinsulu, si eu luminatu de lumin'a ta ceresca vedu, cá dreptulu acel'a, care more pre cruce, e Domnedieu, care a voitu se mora de loviturile dreptatii sale proprie. Voi vecuri trecute, vediut'ati minune cá acést'a? Acést'a é fapt'a cea mai stralucita a bunatatii lui Domnedieu, acést'a e minunea cea mai minunata a iubirei atotpoternice!

Acum audu pre celu restignitu strigandu cu ultim'a sfortiare: „Seversitu-s'a!“ Si plecandu-si capulu 'si dà sufletulu. Éra tu, credintia, nu taci, ci-mi vorbesci cu de adinsulu si-mi dici: Scii tu, omule, ce s'a seversitu? Acum s'a seversitu resbunarea ceriului asupr'a némului lui Adamu, acum omulu celu pecatosu s'a ingropatu, acum detori'a s'a solvitu, acum sclavulu pecatului s'a rescumperatu. Privesce-lu acolo pre celu ce a voitu se fia pretiulu teu de rescumperare, privesce-lu spendiurandu pre cruce asemenea unui facutoriu de rele si inaltiatu cá sierpele de arama in castrele poporului, care calatoresce prin pustiá. Elu se oferesce privirei tuturoru poporeloru, cari voru se intre in imperati'a nemorirei. Toti cei ce traiescu, se-si indrepte privirea spre elu, si voru fi nemoritori. Toti cei ce-su cuprinsi de morte si de spaim'a mortii, indrepte-si privirea spre elu, si voru aflá intr'ensulu éراسi viétia si sanetate. Pentru-cá atotpoternica e indurarea lui cá si tari'a lui, si nu este rana, carea nu o ar' poté vindecá, nu faradelege, carea nu o ar' poté sterge. Asia e, Domnedieu a voitu, se fia elu insu-si medicina pentru tote relele creaturei sale. Asia e, pecatosulu s'a rescumperatu, si omulu nu mai e ace'a, ce erá mai in ainte, nu mai e fiulu maniei. Unu velu se trage preste vecurile trecute ale omenimei, velulu uitarei, si se sterge pentru ea mostenirea maniei de mai inainte. Éta noi avemu acum unu parinte nou, unu tata in ceriuri, unu Domnedieu parintiescu! Éta noi ne renascemu cá fii demni de unu tata cerescu. Deslegati de catusiele pecatului, deslegati de catusiele vinei ne facemu fiii lui Domnedieu, cari au parte de mostenirea parintiésca, de eternitate, marire si fericire.

Si acum spune-mi, crestine, spune-mi, cine a facutu mai multu, tu pentru Domnedieu ori Domnedieu pentru tine? Spune-mi, ce a potutu face Domnedieu pentru tine, si nu a facutu? Scii tu, crestine, cá dorerile tuturoru mamelor, cari nascu prunci, nu-su mai mari cá dorerile, intre cari te-a renascutu pre tine Domnedieu si ti-a datu tie dreptulu de a-lu numi tata? Si acestea tóte le-a facutu pentru tine acelu Domnedieu, care nu are lipsa de tine, acelu Domnedieu, care si din pietre póte se scóle pre fiii lui Avramu. Si tu ce ai facutu pentru Domnedieu? Cum ai resplatitu tu iubirea lui? Cum ai fostu tu in stare se-i denegi iubirea ta? Si pentru ce i-ai denegat'o? Éta Domnedieu insu-si 'ti spune, pentru ce ai facutu tu acést'a. Tu esti fiulu celu retacitu, care nu a voitu se suferi de asupr'a sa nice o alta vointia, nice chiaru vointi'a parintiésca a lui Domnedieu, ci a mai preferitu sumeti'a iadului si a respinsu iubirea ceriului. Si acést'a ai facutu tu, pre care Domnedieu totu din iubire te-a chiamatu, se-i stai intr'ajutoriu, candu densulu cerca pre fiii sei cei retaciti. O

crestine, nu-ti uitá, cà elu e Domnedieulu dreptatii, si alérga la densulu, cà elu e Domnedieulu indurareí.

O Domnedieulu mieu, acum te intielegu, Domnedieulu iubirei si alu indurareí. Acum me cunoscú si pre mine si cunoscú si amagirea mea. Éta acum álergu la tine mana in mana cu fiulu celu retacitu, pentru-cà mana in mana cu elu m'am fostu smulsu din braciele tale si m'am fostu departatu de iubirea ta. Éta alergu la tine si me aruncu la petiorele tale si 'ti marturisescu si te rogu cu fiulu celu retacitu: Tata, gresit'am la ceriu si in aintea ta. Éta nu sum mai multu vrednicu a me chiamá fiulu teu, fa me cá pre unulu din argatii tei! 'Ti voiu serví, Dómne, si voiu ascultá de aci in colo de vocea ta parintiésca si-ti voiu dá totu, ce doresci dela mine, 'ti voiu dá inim'a mea. Aminu.

Detorinti'a persolvirei private a oficiului canonicu (breviaru) séu a óreloru Canonice.

Nu e de multu de atunci, candu convenindu cu unu confrate preotu, cu acest'a am discutatú deosebitele cestiuni besericesci. Intre altele vení vorb'a si la Oficiulu canonicu alu besericeí orientale. Elu mi puse intrebare, cà óre esista si in beseric'a nostra detorinti'a persolvirei private a acelu oficiu canonicu, dupa cum suntú indetorati preotii latini la persolvirea breviariului, pentru-cà cum dise elu unu preotu catolicu de ritu apuseanu ar' fi afirmatu susu si tare, cà o atare detorintia ar' sustá?

Promitiendu acelu confrate a-i dá unu respunsu mai lamuritu, éta in cele urmatorie mi implinescu acelu cuventu:

In capulu 52 si 72 alu pravilei se normédia detorinti'a preotului de a persolví cele 7 laude, adeca Miediunoptieriulu (Polnosniti'a) — Oficiulu Manecarei cu or'a I, — or'a III, — or'a VI, — or'a IX-a. Ineratulu si Dupacinarulu.

Pre candu in pravila recitarea acestui oficiu se sanctionédia cu ace'a, cà *care preotu nu-lu va cetí are pecatu* (Cfr. Sionulu Romanescu Nr. 12 si 22 din 1866) pre atunci in (Cap. II Tit. VII b.) pag. 137 a decreteloru synodului provinciale din 1882, numai cu deadinsulu se *recomenda* cà la celebrarea s. liturgie, preotulu se se pregatésca cu convenintia *recitandu órele canonice*.

Cu dreptu cuventu se pote pune dara intrebare ore preotimea besericeí nostre gr. cat. romane indetorata e séu bá cá „*tota diu'a*“ se persolvedie, de nu oficiulu divinu canonicu prescisu alu dilei, celu putiunu orele canonice? ori dora ace'a detorintia se restringe numai la recitarea oreloru canonice in Domineci si serbatori, si preste totu pentru tote acele dile candu se celebréza s. liturgia?

Din tectulu dispusetiunei sinodale de mai susu, subscrisulu si-a formatu ace'a convingere, cà preotimea besericeí nostre nu e obligata la recitarea *quotidiana* necum a oficiului divinu alu dilei, — cum e prescisu in cartile rituale — dara neci a oreloru canonice.

I. Nu este detorintia deobligatoria a recitarei oficiului divinu canonicu — cá breviariulu latinu, pentru-cà in beseric'a nostra atare oficiu scurtatu nu esista, éra persolvirea *quotidiana* a oficiului canonicu divinu din cartile rituale este mai egala cu imposibilitatea preotimei besericeí nostre.

II. Nu susta neci detorinti'a *recitarei quotidiane a oreloru canonice*. Pentru-cà la acestu casu sinodulu abuna séma ace'a ar' fi numeratu intre espress'a detorintia a preotului cá cele din proemiulu p. b) cap. II Tit. VII si nu s'ar' fi indestulitu cu *recomendare* numerandu ace'a recitare intre mijlocele de perfectiune morala a statului preotiescu.

III. Punendu totusi cà recomandarea ace'a indirecta ar' involvá in sene oresi care-va detorintia, ace'a in jure se pote restringe nu la tote acele ocasiuni candu preotulu spre es. din intentiuni private celebréza s. liturgia, ci numai la acele dile candu preotulu este indetoratu a celebrá s. liturgia adeca in tote dominecile si serbatorile legate. (Cfr. T. II cap. IX sinod Prov. din 1882) avendu in acele dile se oferedie s. sacrificiu pentru poporu.

Intr'acést'a me intaresce si ace'a impregiurare cà celu putienu cu scirea mea s. Scaunu apostolicu pana acum nu a adusu neci unu decisu definitivu in caus'a din cestiune.

Spre dovedirea acesteia steie aci cele ce recensorulu P. Nilles alu foiei „*Theologische Zeitschrift*“ (Innsbruck I Heft. Nr. 1883), comemorédia in caus'a din cestiune.

„La iniciativ'a episcopului bulgaru *Raphael Popow*, congregatiunea de Propaganda fide, intre anii 1868—1869 a dispusu cà cestiunea recitarei oficiului canonicu (breviaru) in beserica orientala cu de-a menuntulu se se cerce. Deci studiarea si deslegarea acelei cestiuni s'a concrediutu Metropolitului *Stefanopoli* si Par. *Martinov* cari erau recunoscuti cà auctoritati in cestiunile ritului orientale. Comisiunea acést'a numitii doi eruditi erau se o implinésca independentu unulu de catra altulu. Aceia au si pregatitu operatele loru, care intr'unu fasciclu separatú s'au aclusu la organulu, „*Ristretto*“ si „*Sommario*“ ce se tiparesce pentru membrii. „*Lectiunea particularia a congregatiunei pentru trebile besericeí orientali*“. (Lectio particularis pro negotiis ecclesiae orientalis).

„Din documentele si motivele cele multe aduse inainte in acele operate se cunósce, cà precandu unii néga a fire detorintia de a recitá oficiulu canonicu (breviarulu) afora de choru (extra chorum), pana atunci afirma, cà chiaru asia de strensu suntú deobligati si

orientalii la recitare cá si apusenii. Apoi suntu unii cari ace'a detorintia voiescu a o restringe numai la acele dile candu preotulu celebrédia, precandu era altii ar' voi cá preotimea cu oresi care-va usiorare se persolve die acelu oficiu tota diua. Acést'a usiorare apoi o intielegea astu-feliu, cá séu se se scurte die oficiulu, séu pentru-cá oficiulu celu mare se susteie intactu asia se se tocmésca cá unulu si acelasiu oficiu se se imparta pre mai multe dile".

Ambii eruditi Stefanopoli si Martinov unanimu au fostu de acea parere cá detorinti'a persolvirei private a oficiului canonicu se se restringa, si anume séu la recitarea oficiului scurtatu, séu la impartirea unui si aceluasi oficiu pre mai multe dile. Pentru-cá preotiloru orientali cari cu dile intregi suntu ocupati cu lucruri grele de mana si au se sustiena familia, nu-li s'ar' pote impune cá tota diu'a se recite die oficiulu canonicu alu besericeii orientale, ce'a ce e de trei si de 4 ori mai lungu de catu celu alu besericeii apusene, si pre langa acést'a multi preoti adese neci cá potu avé indemana tote cartile rituale, cari se cuprinda acelu oficiu: deci ar' fi destulu decumva s'ar' statorí o parte anumita din acelu oficiu carea inse se nu dure die mai multu de o óra, si asia se fia intocmitu cá fia care se-lu pota avé indemana.

Facia de modalitatea compunerei atarui oficiu scurtatu cei doi invetiati divergédia.

„Pertractarea principala a acestei cestiuni s'a facutu in lun'a lui Maiu 1869. Propunetoriulu a fostu Cardinalulu *Reisach*. *Decisiune generala definitiva inse pana adi nu s'a adusu.*

Acést'a e apoi caus'a, cá candu doi preoti de ritulu grecescu pentru sene si connationalii sei din Roma, a cerutu inviatiune facia de modalitatea recitarei oficiului canonicu, a capatatu acestu respunsu scurtu: „*Se urmedie pracs'a altoru preoti pii ai acelei regiuni*“ (Sequentur praxim aliorum piorum sacerdotum illius regionis). Descoperindu in aceste parerea mea, prin acést'a am avutu de scopu nu numai a dá respunsu confratelui meu preotu, ci deodata a pune cestiunea acést'a de obiectu alu discusiunei publice ulterioare, si astu-feliu a dá oca siu ori si carui membru alu Ven. Cleru spre desvoltarea parerei si cunoscintei sale, atátu facia de obiectulu acum pertractatu catu si facia de alte cestiuni practice, cari se referescu la relatiunile besericeii nostre orientale gr. cat., cari cestiuni aducu mai multu folosu preotimei decatu teme dogmatice abstracte de repetite ori desbatute si demonstrate. Si mai alesu dupa ce ni-e cunoscutu cá Clariss. D. Dr. *Florianu Stanu* cu oca siunea promovarei sale de Doctoru si-a alesu de tema chiaru cestiunea oficiului canonicu alu besericeii orientale ar' face servitiu placutu, candu ar' dá publicitatei resultatulu studiului seu.

Zabranu la 19 Maiu 1888.

Joanu Borosiu

Clarissime Domine!

Aici alaturatu ve trimitu patru epistole de ale lui Gregoriu Maioru, cea de antaia datata din 5 Dec. 1780 e una specia de apologia a metodului ce a folositu la convertirea poporului schismaticu; in epistol'a acést'a se provoca la *siepte acte* cari nu le am si neci nu le am aflu in archivulu de Propaganda Fide.

Cele trei epistole datate din 12, 20, si 25 Aug. 1782 se referescu la abdicerea lui de episcopatu.

Cu aceste remanu

Alu claritatii vestre

Beiusiu 22 Jan. 1888

Stimatoriu
Joanu Ardeleanu
prof. gimn.

Epistol'a episcopului *Gregoriu Maioru* de datulu 5 Dec. 1780 catra Nuntiulu Apostolicu din Vien'a in textulu latinu e urmatoarea:

Excellentissime Illustissime et Revme Dne Archi-Episcopo Nuncie Apostolice Domine mihi Colendissime!

Ut apostolico Excellentiae Vestrae Nostrae de Nostra in convertendis his Gentibus adhiberi solita methodo declarationem et informationem adeo desiderantis postulato morem gererem, atque rectas operationes nostras obtrectantium ac obloquentium ora, quoad fieri possit, obstruerem, causas denique odii et livoris, quibus Heterodoxi in meosque ob tantum Unionis progressum feruntur, pro ea qua in fidem Catholicam et S. Sedem Apostolicam obstringor muneris mei obligatione sincere detegerem, statum Ecclesiae meae deploraturus veniam oro, si in re tanti momenti recensenda justo longior evasero. Ad rem itaque penitius capiendam sequentia duxi praemittenda.

I-mo Operae pretium nosse est, Populum hunc Valachicum hic in Magno Transylvaniae Principatu, sicut fusissimum et frequentissimum, ita respectu reliquarum Nationum esse rudissimum, idque defectu eruditorum Curatorum cumprimis evenire, ruditatem vero Cleri ex carentia mediorum vitae sustentandae et scientiae comparandae necessariorum provenire, consequenter raros hic reperiri, vel inter ipsos etiam Popas sive Presbyteros formales (ut scholae loquuntur) schismaticos, qui nempe 4-uor puncta unioni sacrae contraria vel a longe noscerent, esse vero cunctos ferme hoc in genere mere materiales; in genere autem Christianae Religionis cuncta eos credere quae Xtus Dominus, Apostoli, Sancti Patres et Concilia adeoque ipsa vera catholica et Apostolica Ecclesia docuit et docet, atque universa generi humano credenda proponit, id quod tam de unito, quam de disunito Populo intelligendum venit, esse insuper Populum hunc utcumque devotum, timoratum et docilem. Ritus vero quem sequitur Orientalis Ecclesiae tenacem adeo, ut potentissimorum heterodoxorum in Principatu quondam dominantium, et Populum Valachicum omuibz nervis ad suas sectas erroresque pertrahere adnitentium, conatus irriti fuerint omni tempore, unde Historicus quidem Lutheranus Georgius Hanner Transylvanus Saxo, circa annum 1694 de reliquis in Transylvania Nationibus Lutheri doctrinae adhaerentibus et puritatem Evangelii recipientibus disserens ait: „Soli Valachi nihil de hoc lumine participabant, quorum sacrificuli nimis indocti, et

vix contiunculas suas consuetas legere valentes Novos Ritus et dogmata respuebant, suaque, quae hactenus crediderant, constanti animo retinebant, et adhuc retinent. Et quia Populus iste variis temporibus tentationes has sub ipsis Heterodoxis Transylvaniae Principibus expertus est, idcirco metu labendi in errorem praepudicia quaevis, quae Religionis Catholicae osores sub specie et tericulamentis mutandi et amittendi Ritus Graeci contra unionem fidei insurunt facile recipiunt. Itaque

2-o Calvinistae et Lutherani, quorum sectae in hoc Principatu hodie praecipue vigent, (ut aclusum Nro. I ostendit) ex odio, quo in Religionis Catholicae incrementum feruntur, miseram, rudem plebem Valachicam his et similibus commentis, qua per se, qua per Popas schismaticos ab unitate fidei deterrent et dehortantur. Primo nempe per unionem nihil aliud, quam S. Ritus Orientalis Ecclesiae abolitionem et mutationem intendi, atque sic jejunia, festa, coereemoniasque in administrandis sacramentis et sacramentalibus, decantandisque Officiis Ecclesiasticis in Ecclesia Graeca receptas, unione suscepta sublatum iri, verbo Papistas hoc ipso fieri. In exemplum adducunt nonnullos nobiliores Valachos, qui satis incaute quidem sine speciali sacrae sedis licentia, contempto suo Ordinario, contra salutare Summorum Pontificum Constitutiones cum scandalo pusillorum pro arbitrio suo Ritus Graecum, in quo baptizati et educati sunt, deseruerunt, hodieque pro lubitu deserunt. Et cum populus iste, uti praemissum est, Ritus sui sit tenacissimus et amantissimus (cujus observantia unice praeservati sunt a lapsu in haereses hic vigentes) facile animo concipit vanum hujusmodi metum et tericulamenta, visis praesertim exemplis atque etiam auctoritate Dominorum terrestrium ad similes crudelitates inducuntur, a quorum nempe nutu omnimode pendent errabundi, miseri subditi; simplex enim populus Auctoritate praesertim Potestatum, exemplis item rebus et actionibus sub sensu cadentibus jam ad dexteram, jam ad sinistram longe facilius flectitur, quam abstractis et speculativis doctrinis et discursibus captum rudium excedentibus. Secundo: Fidem acatholici et Popae Schismatici spargunt in vulgus cunctos, qui unionem reamplentur, ad militiam cogendos, et non modo de Colonis suis terrisque fertillioribus ad steriles et silvestres Principatus limites translocandos sed et Principatu consequenter ad conflictus bellicos longe gentium ac terrarum cum proprii sui periculo educendos.

Exemplum hujus rei assignant neo-erectam sub ipso disturbio Schismatico Militiam Valachicam, quae tota primum ex unitis coaluit, dum Nobis Praeconibus multi, qui sponte arma assumere voluerunt et Albo Militiae inscribi ex suis sedibus ad loca militaria suapte translati sunt, prout ratio status militaris aliunde exigebat, hos milites Schismatici Autonomastice unitos communiter compellant, dum militem Nationalem indicare volunt. Solent autem nomine militiae Populum hunc tempore belli cumprimis imbelli hujuscemodi tericulamento ab unione s. deterrere.

Quod seductionis genus et bello mox praeterito in multis locis non sine dolore experti sumus, profecto isthoc commentum cum utriusque Majestatis Coelestis aequae terrestres jura laedat, commentor talis Regia indignatione dignus foret. Tertio: Id etiam cunctis perspectum est, haereses et schismata tempore belli cumprimis pululare, unde anno 1760 et 1765 tempore prioris belli Borussici cum universa arma de hoc Ppato educerentur, factione haeretica factum est, ut quidam impostores schismatici in Principatum subintrarent, ac praedicarent „Episcopum „Fagarasiensem, Clerumque qui eum sequitur legis graecae „sive Ritus Orientalis Ecclesiae subversores esse adeoque „ab eo et ab iis recedendum, imo aditu Templorum arcendos „de domibus Parochialibus ipsisque locis et Pagis ad confinia

„territoriorum exterminandos“, quod et factum est, tantusque tumultus secundantibus dissidentibus concitatus fuerat, ut jam nemo in Principatu unitus vel de vita securus foret. Hinc Augusta Aula tranquillitatis publicae causa Decretum tolerantiae pro parte ad schisma deficientium evulgari coacta est, hoc Decretum Schismatici inferunt esse quoddam Religionis suae confirmativum, probarique per Augnstam Aulam dissidium eorum ceu rectum et beneplacens factum, secus, inquit, si aula nempe Religionem Nostram reproberet alium Episcopum Nobis non misisset, nec Popas concessisset.

Unde tunc quarto: Ex tristi illo disturbio ordinata est continuo unitos inter et disunitos dismembratio Ecclesiarum et familiarum a potiori per Heterodoxos Officialia instituta, qua occasione dismembratorum et conscriptores Commissarii dum a singulis Patribusfamilias quaerere debebant, num hic aut ille schismaticum se profiteatur vel vero Unitum sive graeco-Catholicum? quaesiere „num unitus sit sive Papista? vel vero de Lege graeca“?

Cum autem Populus per Legem graecam non fidem, sed ritum ipsum graecum Orientalis Ecclesiae in externis et sensibilibus Coereemoniis positum intelligant; Nomen vero Unionis ex perversis corruptorum hominum doctrinis apud plerosque adeo exosum sit, ut plurimos vel hoc solum Unionis Nomen ab amplectenda fide deterreat; hinc rudes audita subdola talismodi divisione, et quaestione, per Commissarios formata, putant se per Unionem si non statim, successive tamen ad deserendum graecum et amplectendum Latinum Ritus compellendos, atque sic dum rudis et incauta plebs cavet et praemetuit Ritus sui mutationem, indeque respondit se esse de Lege Graeca, taliter respondens per Commissarios inter Disunitos et Schismaticos conscribitur. Quare Sua Majestas Sacratissima anno 1773, 28-a Junii ad humillimam nostram omnium Hungariae, Croatiae et Transylvaniae Episcoporum jussu Altissimo Viennae Considentium et de Negotiis Unionem Sacram concernentibus tractantium propositionem et supplicationem Clementer resolvit coetera inter ut loco graeci Ritus uniti appellationes graeci Ritus Catholici cum privatim, tum vero in publicis expeditionibus compellemur, quemadmodum et in Italia aliisque Regionibus, imo in ipsa quoque Curia Romana Nomen Uniti nunquam in usu est, sed in locum hujus semper Nomen Graeci Ritus Catholici publice et privatim adhibetur. Sed et hic malitia et pravitas haeretica invenit ansam calumniandi, dum nos ex quo Graeco-Catholici vocamur, novos Papistas esse dicunt; nomen vero Papista ab heterodoxis in opprobrium Romano-Catholicorum excogitatum, sub quo nomine Romano-Catholici variis calumniis circumscribuntur, pariter aversionem quamdam excitat, dum passim audiunt ab haeticis et Schismaticis huc sub mercimonii Nominis ex Tartaria immigrantibus Graeculis Papistas esse Idololatrias, purae Scripturae adulteratores, primaevae disciplinae Ecclesiae desertores, Sacrorum Rituum, Festorum, jejuniorum etc. innovatores. Denique quinto: Ut coetera commenta et calumnias per heterodoxos et Popas Schismaticos excogitatas silentio hic nunc praeteream, illud praecipuum sciendum est, Populum hunc, qui nos perinde Librorum Ecclesiasticorum corruptores ex inspiratis falsis doctrinis autumant, non nisi ex ecclesiasticis Libris Valachicis in Transalpina editis (aliis enim primo primum fidem non habent) persuaderi et convinci posse, ac proinde veritatem doctrinae tam circa fidei unionem, quam et conversionis methodum ad dictamen Librorum Ecclesiasticorum Orientalis Ecclesiae, in quibus evidentissime omnia unionis puncta extant, praesertim vero juxta praescriptum Ritualis Graeci accomodare debemus, de quo uberius infra.

Ista sunt Patrone maxime! praecipua Populi hujus praepudicia, quibus per nonnullos schismaticos Popas maxime

vero per Latheranos et Calvinistas imbutus in Schisma nuper relapsus est, sui que conversionem ob vanum horum metum passim remoratur; erroribus vero fidei quoad quatuor nempe Unionis puncta, cum haec circa internum speculativorum et sublimium Dogmatum assensum versentur, Populus hic vere materialis haud obnoxius invenitur, paucos si excipiamus Popas Schismaticos et homines literatos paucissimos, qui ubi Unionem amplecti volunt, prius errores dedocentur, veris fidei Dogmatibus informantur atque etiam fidei professio juxta formulam a Summis Pontificibus pro Orientalibus praescriptam ab iisdem exigitur, in convertendo autem rudi et materiali Populo, dum praesertim integrae Communitates ad Charitatem et Communionem Ecclesiae redeunt, professionem fidei in genere excipimus, a juramento tamen cujus vestigium in Ritualibus Graecis totaque Antiquitate nullum extat, abstinemus ne speciem quamdam novitatis infirmis praebemus et ne dum Unionis S. prospicere intendimus, plus eidem noceamus, de quo pariter infra uberius. Quibus praemissis.

Ut ad rei propositum veniamus, methodum, quam in convertendo rudi ac materiali populo sequi solemus, alto Excellentiae Vestree obtutui sapientique judicio demisse substernendam et sequentibus enucleandam habeo:

Omnis Philosophus, omnis Theologus, Doctor omnis dum vera scientiae suae principia auditoribus tradere contendit, cuncta prius praedicia ex eorum animis evellat, eximat, extirpet necesse est, et si hoc in Scholasteriis, quanto magis in Verbi Divini praedicatione et Populorum praedicia refertorum ad Religionem Catholicam conversione observandum venit divinis Praeconibus. Profecto cum hic Populus praedecaratis praediciis imbutus, Nos veluti mercenarios passim respiciat, atque non modo doctrinam sed nec nos ipsos primo primum recipere et audire velit, eapropter in doctrina tradenda ita nos gerere debemus, ut adhibita circumspectione considerationeque, qua ratione quod docemus et fieri et facile fieri possit omnia faciamus ut audientium animos ad auscultandum paratos habeamus. Sunt verba Patris Nostri Basilii Magni Regula brevi 245 in illud Scripturae „Estote prudentes sicut serpentes“. Hinc

Dum ego et mei Missionarii visitationes in Populo Disunito institimus et ad gremium S. Matris Ecclesiae eundem reducere satagimus, ante omnia eos quaevis praedicia Unitati fidei contrariantia dedocere solemus, et ita demum doctrinam fidei animis eorum instillare excussis quovis metu et terculamentis eosdem de animae salute, quae ex fidei Unitate proflui et de perseverantia in Ritu Graeco, qui ad fidem accedit, tutos et securos reddimus. Suademus ergo et persuademus ne ob vanum mutationis Ritus sui conceptum metum, Unionem fidei Catholicae, sine qua nulla salus, aversari pergant, siquidem salutaribus Sacrae Sedis et Summorum Pontificum Constitutionibus cautum sit, ne ullus Graeci Ritus ad Latinum Ritus (quod Populus metuit) et viceversa, sine fundamentali ratione et speciali licentia S. Sedis transire praesumat; id ipsum in Benignis etiam Decretis Caesareo-Regiis signanter in advoluto sub Nro 2-o Benigno Rescripto Regio de 15-a Aprilis 1746 extare ostendimus, numquam Augustae Aulae Intentionem esse fuisseque ut per unionem Sacram Ritus Graecus in Latinum mutetur: verum cum uterque Ritus ceu a SS. Patribus pro locorum diversitate diversus licet institutus, sacer tamen et ab Ecclesia approbatus, et unusquisque in quo Ritu baptizatus et educatus extitit, illum servet et observet. Unde et in Legibus Seminarii Generalis Viennensis apud S. Barbaram Jussu Augustae novissime editis c. 2, §. 16. Ritus Graeci observantia adamussim tenenda ad evitandum scandalum praescribitur, et cum aliunde Mater Ecclesia ex SS. Rituum varietate

ornamentum sibi accedere gloriatur, neque Unionem in Ritu consistere, sed in sola fide Catholica, quae teste Doctore Gentium, sicut unus Deus, ita et fides salutaris unica est, hanc Sancta Mater Ecclesia per universum mundum, adeoque tam in Occidente quam in Oriente in Conciliis Oecumenicis docuit semper actaque docet eandem atque profitetur. Cujus Ecclesiae Caput visibile in terris esse Romanum Pontificem ex propriis eorundem Libris Ecclesiasticis, praesertim vero ex Codice Juris Ecclesiastici Graeco Pravila dicto ad oculos ostendimus, taliterque Populum hunc tam isto, quam et aliis supradecaratis praediciis liberamus, quibus expeditis superatoque praecipuo quod est circa Romanum Pontificem Unionis S. puncto, de reliquis nulla eis oboritur difficultas, verum illico praebent omnem annutum dictioni Nostrae propter Ecclesiae Auctoritatem, nam circa Spiritus Sancti processionem audito solo Scripturae loco: „Non loquetur a semetipso, sed quaecumque audiet loquetur et quae ventura sunt annuntiabit vobis, ille me clarificabit, quia de meo accipiet et annuntiabit vobis; Omnia, quaecumque habet Pater, mea sunt, propterea dixi: quia de meo accipiet et annuntiabit vobis“ — Solo, inquam, hoc textu audito, nihil amplius ambigunt praesertim cum priori etiam nihil in contrarium vel sciverint vel senserint; animas vero e Purgatorio piis viventium suffragiis liberari Valachi ipso facto credere se probant, dum in refrigerium defunctorum animarum frequentissima holocausta offerunt Deo per manus et os sacerdotum, imo si quis contrarium doceret, eum continuo pro haeretico haberent. Pariter blasphemum illum reputarent, qui Sanctos et Beatos intuitiva Dei visione actu frui in Coelis negaret.

Denique sicut de his, ita de azimo num sufficiens materia sit ad consecrationem nulla unquam in Populo hoc orta quaestio, nulla controversia fuit; Dumque Nos subinde de his mentionem injicimus respondent nihil se in contrarium habere, dummodo Ritus non mutetur suus. Coeterum haec veluti speculativa magis et captam populi rudis et illiterati superantia, cum praesertim nullam his contrariam notionem habeant, paucis perstringimus in tanta Populi in unum coacti multitudine, cum nec tempus in transcurso, et ipso visitationis acta suppetat, necessitas vero hic nulla sit, Oeconomiae Ecclesiasticae ratio prorsus disnadeat profundioribus discursibus controversisticis, ubi nulla controversia se exerit et difficultatibus, quae nullae se offerunt, Populum rudem et materialem involvere et implicare, postquam semel praedicia exuunt, et de Romanae Ecclesiae fide et doctrina recte sentiunt, cum aliunde impetu potius communis illius disturbii et terculamentis, praediciisque praerecensitis, quam formalibus rationum momentis fidei oppositis ab Ecclesiae obedientia non ita pridem abrepti sint, atque lacte potius quam solido pane hic et nunc indigeant, ne quaerendo nimium, amittatur totum, neu exigendo perfectum, negligatur bonum, quemadmodum Excellentia Vestra sapientissime animadvertit in hujus temporis criticis, qui longissime absunt secundare principia bonarum rerum, si enim Magnus Ecclesiae Doctor Basiliius, cum exorta esset in Tarsensi Ecclesia aliqua dissensio de ipsa Spiritus Sancti divinitate, pacis componendae cupidus, oeconomico docet, in ea rerum Ecclesiasticarum perturbatione liberaliter agendum esse cum infirmioribus, nec aliud quidquam a Clero et Populo exposcendum, nisi ut fidem Nicaenam recipiant, et Spiritum Sanctum Creaturam non dicant, cumque his communicandum esse, etiamsi non profiterentur Spiritum Sanctum Deum esse, hic sub Nro 3-io, quanto magis Nobis ipsis haec oeconomia utendum est cum materiali hoc populo pro rerum circumstantiis: sane dum cum Apostolo Gentium „Ignotum Deum“ aut potius Matrem Ecclesiam, quam illi

ignorantes colunt, annunciamus eis sensim non aliam esse, quam Romanam eamque omnium Magistrum, Conciliorum et Ecclesiae statutis satisfacimus. Et quia Populus iste ab obedientia legitimorum Episcoporum suorum Fogarasiensium, et per consequens ab Unione S. quam dudum unanimiter susceperat, paucis ante annis deseruit, eapropter inter Nostram et declaratam fidei et morum doctrinam, doctrinaeque ac Legis observantiam et Pseudo-Prophetarum, qui illos seduxerunt Malesuada Commenta facile discrimen observat ipsa experientia; hic Populus ipse et Clerus, qui a Charitate et Communione Ecclesiae Graeco-Catholicae in turbido illo disturbio scindi se passus fuerat, nunc facti sui poenitudine ducti amore et desiderio pacis et Charitatis propriaeque salutis permoti ex Cathedra Nos ad se componendos et consolandos invitant, dumque accedimus et modo praemisso eos docemus integrae Communitates atque subinde uno eodemque die plures etiam Pagi una cum suis Presbyteris ad avitam Ecclesiae unitatem turmatim accedunt et a Schismate absolvi petunt, quem admodum et absolvuntur cuncti adgeniculati juxta Ecclesiae Orientalis praxim et praescriptum Rituale, taliterque reconciliantur et gremio S. Matris Ecclesiae reincorporantur. Presbyteri vero eorum ad Cathedralium accersuntur ibique uberius in 4. Unionis Sacrae punctis instituuntur, super quibus juratam etiam fidei professionem cum proprii Nominis subscriptione emittunt juxta hic acclusam sub 4-o formulam a Summis Pontificibus et Strigoniensi Archi-Episcopo quondam Cardinale a Kolonicz sub D. Leopoldo Imperatore occasione susceptae per Clerum hunc Universalis Unionis in 4 punctis quondam propositam et pro solo Clero praescriptam. Extant etiam Libri Cathetici hic Balásfalvae per Nos editi et per Universam Provinciam dispersi, in quibus quatuor haec puncta ex Sacris Litteris, libris Ecclesiasticis SS. Patrum doctrinis luculenter demonstrantur, hos Parochi prae manibus habent et Populum ad Charitatem et Unitatem Ecclesiae conversos uberius docere solent.

Neque cuiquam mirum videbitur, quod Populus iste Nobis praedicantibus acquiescant facillime et suapte reconcilientur, quandoquidem iidem paulo ante, antequam nempe Schismaticum isthoc disturbium hic contigisset, Meo Missionarii attunc apostolici per Universum Principatum diu noctuque praedicantis consortio spirituali suavissime fruebantur, imo in temporalibus etiam miseriis et afflictionibus Nostrum et Christianae Charitatis officium saepe saepius experiebantur, pro quibus Ego maledictus factus sum coram Gentibus et e Patria ductus septennio exilium perferebam in Monte Nigro, sed exinde dextera Altissimi per Augustissimum Imperatorem Josephum divinitus eo delatum, provide me eduxit, et ad pascendam hanc Ecclesiam Universo suffragante Clero Populoque etiam Disunito expetente mirifice reduxit.

Unde Perperam obloquuntur qui qui illi sint, et jam ex invidia, ex odio Religionis ne fors personae meae traducant Populi hujus Conversiones et Nostras praedicationes; quippe etiamsi Populus dum me in conspectum suum prodire videt, credat esse unum suum Episcopum proprium quoad ceremonialia, in quibus Nos inter et Disunitos discrimen nullum est, audita tamen praemissa fidei doctrina, qua Romanam Ecclesiam, cui in fide unimur recte docere et credere persuadentur, hoc ipso non jam Schismaticum Episcopum me esse, sed a Schismatico diversum atque ut vere unitum intuentur et acceptant, quin imo eo ipso quod Fogarasiensem Episcopum me esse intelligant ac positive sciant jam non suum ut Schismaticum, sed suum tanquam Unitum adeoque proprium Episcopum, a cujus Praedecessoribus antea desciverant, vel ipsi pueri primo statim intuitu dignoscunt.

Cur autem a rudi Populo versutissimis hujus Principatus Haereticis, Calumniatoribus permixto juratam professionem exigi consultum non sit, neque practicabile; sequentia obstant utpote 1-mo Quia ut praemissum est, in Ritualibus Graecis pro Conversione Haereticorum et Schismaticorum ne formalium quidem, nullum extat juratae professionis vestigium, Populus vero iste ea quae in Libris et Ritualibus Ecclesiasticis minus continentur pro novis et suspectis habet, Novitatem autem omnem horret, verbo illis dumtaxat Ritibus Coeremoniis et doctrinis suapte acquiescunt, quae in Libris Ecclesiasticis et dogmaticis propria lingua legi et contineri audiunt, cumque in Rituali Valachico sicut et Graeco pro conversione et reconciliatione Haereticorum et Schismaticorum certae orationes propitiatoriae et deprecatoriae praescriptae habeantur, quas hic demisse adnecto sub Nr. 5. has recitamus Populi foris, aut in Ecclesia flectente et doctrinas Catecheticas praevis audiente et recipiente. Sed quis Ambo tantam Populi Multitudinem ex pluribus locis persaepe ad praedicationes Nostras in unum locum confluentem nominare et adjuvare sufficeret, etiamsi ad id rudis plebs condescenderet. Deinde 2-o jurata professio vi instituti sui eos dumtaxat respicit, qui errores ab Ecclesia damnatos, quos explicitae antea sciebant et pertinaciter defendebant, damnant postea et ejurant, Iste autem Populus praedictis potius quam erroribus, uti praemisimus agitur et rapitur, unde ne novum scrupulum, novumque praedictum per ejusmodi juramentum, cum omne juramenti genus maximopere horreant, eorum animis inentiamus, atque per ejusmodi novas formalitates, veluti fumo apes, ab Ovili Christi, cujus sanguine redemptae sunt, repellamus, propitiatoriis et deprecatoriis his precibus et ego et antecessores mei semper usi sunt hodieque utimur in rudium conversionibus. Quin imo 3-io Cum unio sub Divo Leopoldo Imperatore hic revixisset, nullam plebs ipsa Professionem formalem atque juratam emisisse dignoscitur; sed judicio Episcopi tunc Athanasii I. Cleri et Parochorum suorum cuncti steterunt, omnibusque quae Episcopus et Clerus admiserunt, crediderunt, et professi sunt, simpliciter annuerunt et acquieverunt ut sub Nr. 6. Unde

Successores Episcopi hujus Dioeceseos a nullo unquam plebeo, qui sive ex relapsis, seu aliunde advenientibus ad Ecclesiae nostrae Communionem accessisset, formalem Professionem exceperunt, verum a solis dumtaxat conversis Presbyteris nulla unquam sive a Sede Apostolica seu ab Augusta Aula imposita juratae Professionis necessitate ad haec usque nostra tempora. — Nunc vero

Postquam nempe versutissimi haeretici Romanae Ecclesiae et Unionis S. calumniatores, atque totius Catholicae Religionis osores, et impugnatores observassent Populum hunc, me Episcopo canonice visitante et praedicante ad Fidei unitatem et Ecclesiae obedientiam convolare, atque non modo comunitates integras, loca et oppida sed et circulos et Comitatus integros suaviter converti, Episcopo suo Catholico reconciliari et uniri, praeviderantque ex tanta Populi ad Sacram cum Rom. Ecclesia unionem accessione maximas Religionem Catholicam in hoc magno Transylvaniae Principatu Haeresiarchis refertissimo assumere vires, suas vero sectas exinde plurimum infringi atque debilitari, et sic aequilibrium tot tantarumque Receptorum Religionum aut potius sectarum turbari, et totum Systema facile subversum iri; coeperunt autoritate Gubernii Unionem Sacram potenter impugnare et sub specie boni varias regulas et Cinosuras in actu visitationis Canonicae mihi meisque observandas praescribere, obices et impedimenta quibus Conversionem S. remorarentur, modis omnibus opponere v. g. Populi quaquaversus in actu visitationis canonicae dum convertuntur elevent tres digitos more

militum, digito atramento inuncto, crucem in Charta trahant, et similia, quae in Ecclesia Dei nusquam audita sunt, neque alio valent, quam ad invitandos potius imbecillos animos ac terrefaciendos ab amplectenda suapte S. Unione. Atque coetera inter cum animadverterent rudem hunc Populum et materialem adeo abhorrere juramentum omne, ut aut non jurandum absolute, etiamsi justum atque necesse sit, aut juramento etsi perjurium foret, standum esse credant ex iis, quibus per Popas Disunitos imbutus est praedjudiciis.

Hinc projectarunt Majestati Suae Sacratissimae, inaudito me, ut ab omnibus, qui deinceps ad Unionem Sacram redirent, jurata excipiatur professio sub specie et praetextu conservandi in Unione conversum Populum per actionem utpote fiscalem, cui illi solummodo deficientes obnoxii forent, qui juratam prius emisissent fidei professionem. Ad quod ut ut Sua Majestas Sanctissima soli Comiti Nicolao Bethlen Commissionis Catholicae attunc Praesidi affirmative quoad solam professionem in privato Clementer rescripsisset, antequam nempe ego etiam hac super re audirer, factas tamen aut deinceps faciendas sine jurata professione Populi conversiones non reprobavit, non irritavit, neque id publicari ordinavit, sed hodie Regium Gubernium per totum Principatum publicat nullas esse factas sine jurata professione Populi conversiones, integrumque esse unicuique ab Unione resilire, qui juratam non emisisset fidei professionem. Quid ego praefato Comiti a Bethlen tunc adhuc ad comunicatam mecum hac in re Resolutionem Regiam rescripserim, Excellentia Vestra ex his adnexis Nr. 7 uberius perspicere dignabitur. Verum tamen persecutores Unionis S. priori opinioni suae hodie inhaerentes, non modo ulteriorem Unionis progressum impediunt, sed et factas antea conversiones tali modo in apertum discrimen adducunt, et ad relapsum viam patefaciunt iis etiam, qui ab antiquo in Unione nati erant, et qui tempore dismembrationis in unione manserant eo, ut jam in Transylvania vulgare sit unicuique liberum esse qualemcumque velet amplecti Religionem. Cuncta haec utique in manifestum Religionis Catholicae exitum tendunt, et ideo magno opus est studio (ut ait S. Basilius) in tali tempore ac multa diligentia, ut aliquid accedat emolumentum Ecclesiis, emolumentum est autem membra prius divulsa conjungi, fiet autem conjunctio, si velimus quibus in rebus animas non laedimus in his nos ad infirmiores accomodare; sane et ab hoc rudi Populo praedjudiciis circumactis, isto cumprimis tempore multa suspecta, nova, violenta, odiosa, curiosa exigenda non sunt, si eum ad unitatem Ecclesiae suapte reducere, suaviter sanare et oeconomiam S. facere volumus. Id Apostoli, id Sancti omnes ab exordio in convertendis et in Unitate Ecclesiae conservandis Gentibus fecere et docuere semper ubique, a quorum sensu et praxi nos ipsi salva conscientia qui recedere poterimus et id Novitatis perpetrare cum aperta Religionis Catholicae ruina? Denique

Cum innumeras alias, quas adiverim persentiscimus vexas, injurias et persecutiones, longum foret hic nunc in medium adducere et enumerare: haec interea fusius recensenda duxi, tum ideo ut Excellentissima Vestra pro exacta sua sapientia, sua his de suo sapientiae Thesauro benigniter addere, atque objectantibus contraria et methodum nostram sive ex ignorantia, seu ex malitia seu etiam ex invidia obtrectantibus et male loquentibus plene respondere valeat, tum etiam, ut cum fidem meam Catholicam in qua natus et in Urbe educatus, quamque jure jurando saepius professus sum, nemo unquam nisi doli haeretici Transilvani in dubium fors vocarint, Excellentia Vestra pro munere Suo Apostolico, proque singulari sua erga Nostram tenuitatem propensione me et Unionis Nostrae Negotium defendere protegereque dignaretur in sequentibus et quidem:

Ne mea Episcopi Catholici autoritas et verbum divinum annunciandi libertas, quas a Christo Domino et S. Sede collatas habeo, per saeculares, sed praesertim per acatholicos tenebrarum filios, et conviventes Catholicos hujus Principatus iis, quibus solent restrictionibus, regulis, cinsuris et formalitatibus per se excogitatis progressum unionis nimirum quantum retardantibus circumscribantur; Episcopos enim posuit Spiritus Sanctus regere Ecclesiam Dei, ab his Redemptor humani Generis, de grege sibi commissio rationem exacturus est; ipsi enim vigilent pro animabus tanquam rationem reddituri, ipsis dispensatio mysteriorum Dei commissa est, Episcopis dictum est: „Debemus autem Nos, qui fortes sumus imbecillitates infirmorum sustinere, non enim opus est valentibus medicus sed male habentibus, Episcopi cum multa commiseratione cum sale et discretionem juxta scientiam doctrinae Domini curare debent animarum morbos ad acquirendam in Christo sanitatem et perseverantiam, Dei enim sumus adjutores, Dei agricultores, Dei aedificatio, jure igitur exclamare possum ego cum Joanne: „*Filioli mei adhuc modicum vobiscum sum*“ et cum Paulo: „*Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis, nam in Christo Jesu per Evangelium ego vos genui tamquam si nutrix foveat filios suos, ita desiderantes vos cupide volebam tradere vobis non solum Evangelium Dei, sed etiam animas nostras, quoniam charissimi Nobis facti estis*“. — Et ideo

Regia autoritate intimetur Reg. Gubernio ne tot tantisque contentiosis mandatis, scriptis et comissionibus nihil ad rem nostram spectantibus in bene coepto S. Unionis progressu velut jam ab aliquo tempore dolenter sentire debeo, deinceps impediatur; Neve eos, quos Ego per Evangelium genui, Idem R. Gubernium ad Schisma redire facultet; ad visitationes vero, missiones, praedicationes, unitorum et Disunitorum connumeraciones, templorum pro parte unitorum occupationes nullus haereticorum Commissarius per Regium Gubernium adjungatur, uti hodie fit; sed Catholici dumtaxat Commissarii ad tales operationes cum interventu Archidiaconi uniti Nobis petentibus delegentur; verbo in nulla re unionem S. quoquomodo concernente Haeterodoxi se immisceant, neque deputentur, cum omni occasione populum ad schisma seducere viis modisque omnibus experientia teste studeant. B. vero Rescriptum Regium de a. 1761 mediante, quo Augustissima clementer declarat se nunquam amplius passuram Populi hujus ad Schisma relapsam, denuo publicetur, seductores vero ad prescriptum Altissimarum Ordinationum coerceantur. Secus ego stantibus his impedimentis fidei propagationem a principio feliciter coeptam ac diu non sine optato fructu continuatam in medio curso relinquere debeo domique manere cum animi mei moerore ac aeternum deplorando errabundorum detrimento, qui si in errore suo magis inveterascent, non est gladius qui eos dein componere possit: dum contra hodie modis mediisque a nobis exhibitis facillime suavissimeque coalescant.

Atque haec fuere, quae Ego ad Apostolicam Excellentiae Vestrae de 26 Septembris a. c. Viena ad me datam literam demisse referenda ac perenixe commendanda existimavi, distincto venerationis et observantiae cultu perennaturus

Excellentiae vestrae

Blasfalvae in Transylvania

Die 5-a Decembris 1780.

Humillimus et obsequiosus servus

Episcopus Greg. Major

Missionarius.

Partea scolastica.

Santulu Georgiu si Pascile.

Cine deosebesce bine, judeca dreptu.

Articululu meu publicatu in Nr. 15 din 1 Maiu a. c. in aceste foi sub titlulu de susu au intimpinatu o refrângere in unu tonu nu prea decentu si academicu — din partea Ryssmului Domnu Beniaminu Densusianu in Nr. 17 din 1 Juniu „Partea besericesca“. Autorulu acelei resfrângerii, altucum „prieputu“ in cronologia, indusu in eróre prin conclusiunea, ce o am scosu din deductiunile matematice, a caror'a presupuneri nici cà l'au interesatu, nici cà le-au intielesu, mi- ascrie lucruri, cari nu le potu adoptá de ale mele.

La prim'a vedere se pare, cà Rdsm D. B. Densusianu are multa dreptate la o asemenea intimpinare, candu — cu date din trecutu si venitoriu — areta, cà Pascile s'an mai serbatu si se voru mai serbá si de aici incolo mai de multe-ori dupa S. Georgiu. Constatu, cà datele pasciloru produse din partea contraria, atátu cele din trecutu, câtu si cele din venitoriu suntu adeverate; inse cestiunea, ce am resolutu in articululu amentitu si discusiunea, ce am intentionatu se inverta cu totulu in giurulu altui punctu.

Din incidentulu acest'a cred, cà va fi bine, a mai reveni odata la cestiunea tractata pre fundamente matematice si a o lamuri din tóte punctele de vedere.

I. Inainte de tóte este lucru fórte limpede, cà in fie-care anu se serbéza pascile odata. Pascile inse diferescu mai ántáiu in privinti'a *datului*. In acestu respectu, dupa statoririle s. conciliu de Nicea dela a. 325, pascile nu potu cadé inainte de ecuinoctiu de primavéra (21 Martiu), ci dela 22 Martiu incolo; ele inse potu cadé cu o lunatiune (28 dile) mai tardiu adeca in 18 Apriliu si déca din intemplantare in 18 Apriliu cade pleniluniulu, Pascile se serbéza cu 7 dile mai tardiu adeca in 25 Apriliu si acést'a este limit'a estrema a datului pasciloru, dela care nu se potu estinde mai departe. Acestu ciclu a pasciloru contine $28 + 7 = 35$ de dile si in urmare ar' trebui cà — in calculu mediu — pascile se cada in tempu de 532 de ani de 15 ori pre acelasu datu, pentru-cà $532 : 35 = 15$ cu restulu 7. In realitate acést'a nu se intempla regulatu de atâtea ori; dara in totu casulu mai adese ori de câtu odata in 52 de ani; a sustiené dara, cà in acestu intervalu pascile cadu numai odata in 24 Apriliu, ar' insemná a sustiené unu neadeveru.

II. SS. Parinti a conciliului amentitu, in inalt'a loru intieptiune, au legatu acést'a afacere — serbatorirea pasciloru — de ceriu, de legi eterne si nestramutavere, pe cari nici una mâna omenésca nu le póte schimbá, pentru a perpetuá impregiurarile, cari au avutu locu cu ocaziunea crucificarei lui Isusu, candu a statoritu, cà tempulu serbatoririi va avé totu-deaun'a locu dupa-ce sórele va fi trecutu prin ecuinoctiu si lun'a va fi in *lumina plina*, va se dica serbatorirea pasciloru au legatu-o de *pusetiunea acestoru corpuri* pre ceriu.

Acést'a statorire causéza a dou'a diferentia in serbarea pasciloru, de óra-ce sórele si lun'a — din caus'a tempului revolutiunei loru — convinu in pusetiunea loru pe firmamentu aprópe la 19 ani odata. Acestu ciclu de 19 ani se numesce *ciclulu lunei* si numerulu, care ne spune, cà unu anu óre-care alu câtelea este in ciclulu lunei, se numesce *numerulu de auru*. Elinulu Meton (433 a. Chr.) a avutu cunoscintia despre acestu ciclu a lunei si in Aten'a acestu numeru erá sapatu in una tabla de pétra si scrisu cu auru si de aici si-'si are numirea de „numeru de auru“.

Din cele precedente resulta, cà numerulu de auru este unu elementu fórte momentosu in cronologia si cà e forte de lipsa a sci se-lu determinamu. Astronomii au calculatu si au aflatu, cà inceputulu acestui ciclu cade in anulu 1 a. Chr. si deci pentru a determiná numerulu de auru pentru unu anu óre-care a erei crestine adaugemu 1 la numerulu anului si sum'a o dividemu cu 19; numerulu intregu, care resulta, ne spune, cà câti ciclui se au perondatu dela a. 1 a. Chr. pana la anulu respectivu éra restulu, numerulu de auru, ne spune, cà a câtelea anu este anulu respectivu in ciclulu urmatoriu. Asia d. e. pentru anulu $1888 + 1 = 1889$; $1889 : 19 = 99$, restu 8. Asia dara pana in anulu acest'a au trecutu 99 de ciclui si ne aflamu in ciclulu a 100-a in anulu alu 8-a si numerulu 8 este numerulu de auru precumu se afla in ori care calindariu ¹⁾.

III. Prin ace'a, cà s. conciliu din Nice'a dela a. 325 au statoritu mai departe, cà serbarea pasciloru are se se intemple totu-deaun'a in Dominec'a ántáia *dupa* pleniluniulu pasciloru, se nasce a trei'a diferentia in privinti'a tempului pasciloru, diferentia, care

¹⁾ Observu, spre orientare, cà la Dlu Beniaminu Densusianu pentru anulu curente figuréza, se vede, dupa metod'a ce practiséza cà numeru de auru (ciclu lunar) 5, asia dara unu numeru cu 3 mai micu, de câtu celu aretatu mai susu. Acést'a are valóre si facia de ceialalti numeri de auru, ce produce in intimpinarea sa.

provine dela *lumin'a lunei* si se urca pana la 7 dile, pentru-cà este forte limpede, cà deca pleniluniulu cade intru una Domineca, pascile suntu a se serbà in Dominec'a venitória adeca cu 7 dile mai tardiu, la unu terminu candu lun'a intra in alta lumina (fasa), precandu in anii, candu de es. pleniluniulu cade Sambat'a, pascile suntu a se serbà a dou'a di, Dumineca, in aceeasi lumina a lunei.

Din acestu punctu de vedere mi-se parù a fi nu numai interesantu dara si instructivu totu odata a determiná, luandu de basa elementele (datele) cronologice a anului curinte, tempulu, dupa cursulu carui'a se repetiescu serbatorile pasciloru avendu in vedere si *lumin'a loru*, cu alte cuvinte, acele pasci, la cari pleniluniu ceteris paribus cade in *aceeasi di a septemânei*.

In cronologia se areta, cà, dupa unu ciclu de $7 \times 4 = 28$ de ani, *acelu datu a anului* cade in *aceea di a septemânei*. Acestu ciclu de 28 de ani se numesce *ciclu solaru* si este pentru determinarea datului pasciloru unu elementu cronologicu asemenea forte insemnatu. Astronomii au calculatu, cà inceputulu acestui ciclu cade in anulu 9 inainte de Chr. asia, cà anulu nasterii lui Isusu este alu 10-lea anu alu acestui ciclu. Pentru a determiná ciclulu solaru pentru unu anu ore-care, *fia din trecutu, fia din venitoriu*, adaugemu la numerulu anului 9 si sum'a o impartimu cu 28; numerulu intregu, care resulta, ne spune, câti ciclui au trecutu dela a. 9 a. Chr., éra restulu ne infaciosiéza ciclulu solaru adeca anulu in care ne aflamu in ciclulu urmatoriu. Pentru anulu curente de exemplu avemu urmatoriulu computu: $1888 + 9 = 1897$, $1897 : 28 = 67$ cu restulu 21. Asia dara dela anulu 9 a. Chr. si pana in anulu acest'a se au perondata 67 de ciclui si in 1888 ne aflamu in alu 21-lea anu din ciclulu alu 68. Pentru acestu anu ciclulu solaru este 21, precum se afla in *fia-care calindariu* ¹⁾.

IV. Cu privire la aceste trei impregiurari: a datului pasciloru (24 Apriliu), a pusetiunei egale a lunei facia de sore si a luminei (fasei) egale a lunei am dedusu period'a de 532 de ani din formul'a lui Gauss, acést'a copia fidela a statoririloru conciliului din Nicea in forma matematica. Voimu se numimu atari pasci, cari intrunescu tóte aceste cerintie séu conditiuni in egala mesura *pasci corespundietórie*. Si pentru cà cinev'a se fia indusu in erórea in care a caditu Domnulu B. Densusianu prin intimpinarea sa, mi-am precisatu punctulu de plecare in concep-tiunea matematica: „*Se se determine form'a numeriloru*

²⁾ Spre orientare si lamurire observu, cà nici numerii pentru ciclui solari a Dluu Beniaminu Densusianu nu convinu cu cei usitati in cronologi'a moderna.

a aniloru, cari divisi prin 19, 4 si 7 ne dau cá resturi respective 7, 0, 5”.

Caracteristic'a toturoru acestoru ani — vorbindu in limbagiulu cronologiei — este, cà toti posedu, precum am aretatu mai susu pentru anulu 1888, numerulu de auru 8 si ciclulu solaru 21.

Pre langa pucina atentiune ori si cine si cu atátu mai virtosu partea contraria, altucum versata in cronologia, poté se afle, cà anii, despre cari in intimpinarea s'a face mentiune, nu corespunde conditiuniloru din problem'a pusa, pentru-cà din ambele perioade nu esista unulu, care se fia divisibile cu 19, 4 si 7 totu-odata.

Mai eclatantu de câtu ori care elocintia retorica ne areta elementele pasciloru corespundietórie tabel'a urmatória, in care am susceptu numai anii pusi in sarcin'a mea cá *corpus delicti* si in care am substituitu elementele cronologice prin cele usitate astadi in cronologia — spre controla publica:

Anulu	Numerulu de auru	Ciclu solaru	Pleniluniulu pasciloru cade		Datulu pasciloru	Intervalu între preluniu si pasci in dile	Anulu
			in diu'a de septemâna	Datu			
1356	8	21	Luni	18 A.	24 A.	6	1888
2451	8	4	Domineca	18 A.	25 A.	7	1983
1519	19	16	Domineca	17 A.	24 A.	7	1051
1546	8	15	Domineca	18 A.	25 A.	7	2078
1603	8	16	Luni	18 A.	24 A.	6	2135
1614	19	27	Domineca	17 A.	24 A.	7	2146
1641	8	26	Domineca	18 A.	25 A.	7	2173
1698	8	27	Luni	18 A.	24 A.	6	2230
1709	19	10	Domineca	17 A.	24 A.	7	2241
1736	8	9	Domineca	18 A.	25 A.	7	2268
1793	8	10	Luni	18 A.	24 A.	6	2325
1804	19	21	Domineca	17 A.	24 A.	7	2336
1888	8	21	Luni	18 A.	24 A.	6	2420

Din acést'a tabela se vede lamuritu, cà numai pascile din 1356 si cele din 1888 corespundu deplinu, asemenea cele din 1888 si cu cele din 2420 atátu in privinti'a elementelorú séu datelorú cronologice câtu si in privinti'a luminei si se intorcu pe-riodice dupa 532 de ani. Atunci cá si in acestu anu firmamentulu oferì acél'a aspectu luminos; pentru-cà se potu calculá tóte pascile dela anulu 1356 si pana la anulu 1888 si infierá tóte datele in tabel'a acést'a si nu se voru aflá doue rinduri (sire), cari se congrueze in tóte colónele. In acestu sensu se petrecu, fora indoiéla, 16 generatiuni pana candu se ivescu érași pasci corespundietórie.

Cá o aplicare folositória a perioadei de 532 de ani amintescu, in trécatu, este, cà pre bas'a ei s'ar' potea construí unu calindariu eternu, care ar' constá din patru columne: colum'n'a prima va avé a con-tiené numerulu de auru, a dou'a ciclulu sórelui, a trei'a datulu pasciloru si a patr'a asia numit'a epoca,

adeca anulu cu care incepe period'a. Acést'a epoca pentru anii, cari posedu — cá si anulu curentu — numerulu de auru 8 si ciclulu solariu 21, face 292 (v. Nr. 15). Voindu a sci, pre bas'a acestui calindariu, datulu pasciloru pentru unu anu ore-care, fia din trecutu séu din venitoriu, vomu cantá in colón'a prima si a dou'a numerulu de auru si ciclulu solariu, atunci column'a a 3-a in siru horizontalu ne areta datulu pasciloru pentru acelu anu, éra adaugendu la epoc'a din column'a a 4-a period'a dupa trebuintia odata séu mai de multe-ori vomu aflá anii pasciloru corespundietórie, cari se au serbatoritu séu se voru serbatorí in venitoriu. Dóra se va aflá cinev'a, care se realizeze acést'a idea séu propunere eventuala!

Dr. Paulu Tanco.

Cunoscintie din istori'a educatiunei si a instructiunei.

§. 11. Israelitii.

Dintre poporale semitice mai de tempuriu s'au dezvoltatu Babilonenii si Sirienii. In tempuri stravechi dènsii au intemeiatu staturi organizate, au cultivatu sciintiele si artele, s'au ocupatu cu comerciulu si industri'a. Ei au inventatu cumpele si mesurele, cari le au imprumutatu apoi Fenicienii. Edificiele loru au escitatu admiratiunea anticitatiei. Ei au avutu scrisore propria, s'au ocupatu cu astronomi'a, deunde a urmatu introducerea unei religii naturali, care a degeneratu in idololatria intru atat'a, cátu sacrificau prunci pentru marirea ddieiloru loru. Inse cultur'a asiiro-babilonica catu ce sa inaltiatu la orecare gradu a stagnatu si a degeneratu, pentrucá nu s'a propagatu si dezvoltatu mai departe dupa unu planu anumitu. De o cultura generala a poporului nu pote fi vorba, deorace despotismulu regentiloru n'a concesu dezvoltarea libera a insusiriloru omului. Avutii au fostu cutropiti de luxu si desfrenu, cei seraci gemeáu sub jugulu tiraniloru. De aici urméza cá Asiro-babiloneniloru a lipsitu bazea educatiunei adeverate: recunoscerea drepturiloru umane a pruncului.

Mai pucinu s'au esoperatu Sirienii locu in istori'a educatiunei. Fenicienii si descendenti acelor'a, cartagenienii au avutu inflintia asupra dezvoltarei generali a omenimei, inse spiritulu pedagogicu le-a fostu si loru strainu. Arabii pasiescu in istori'a pedagogiei numai in evulu mediu, si atunci inse unilateralu incátu au fostu promovatorii scientieloru.

Astfelu remanu singuru Israelitii poporu adeveratu pedagogicu din intréga viti'a semitica. Ei singuri esista si astadi cá unu ramu viu din acést'a vechia vitia.

Nu este unu singuru poporu, care se fia trecutu prin atâtea faze, prin câte a trecutu poporulu israelitenu. Strabunii loru au locuitu mai antaiu in Chalde'a. Dupace la celelalte popore semitice intrii idololatri'a Israeliténii se despartira de ei, se asiediara in Palestin'a. Pre tempurele

lui Josefu s'au stramutatu in Egiptu. Inse dupa mortea lui fura asupriti. De jugulu egiptenu s'a scapatu profetulu Moise la dispusetiunea ddieésca. Ei au reocupatu Palestin'a, o tíera incungurata de munti si mare, unde dènsii au astrinsi la o dezvoltare si cultura propria. Mai târdiu devenira sub jugulu babilonicu, apoi persicu, macedonicu, siricu si romanu. In butulu toturoru apasariloru de atunci si a persecutariloru de atunci in cóce, ei si-au conservatu in genere vorbindu individualitatea loru cá poporu si si-o conserva pana astadi, cu totu cá si-au pierdutu patri'a si in mare parte si limb'a. Si acést'a dovedesce ce potere mare are educatiunea consecenta.

Educatiunea Israelitiloru in forma este familiara, in esentia este religiosa-nationala in intielesulu unicu a cuventului, care cá si altele are si ea partile intunecóse cum se va areta mai târdiu. Conservarea credintiei in unu Domnedieu adeveratu, conservarea individualitate nationali insocita de parerea, cá ei suntu poporulu celu placutu alui Domnedieu, dezvoltarea prunciloru de a fi omèni de sine statatóri, capaci de viet'a practica, suntu scopurile, ce le urmaresce educatiunea israelita.

Propagarea sentiului religiosu si nationalu, a sentiului de conservare propria pre calea familiei din generatiune in generatiune eráu midilóce pentru ajungerea scopului. Parintele familiei, cá capu, judecatoriu, preotu si invetiatoriu a aceleia s'a bucuratu din tèmperi stravechi de unu respectu inaltu din partea membriloru ei. Ingrigirea pentru fericirea prunciloru in specie, si a familiei in genere erá datorint'a principala a parentiloru, si cá amorea acesteia o disciplina rigorósa facia de prunci. Reverint'a, ascultarea multiamit'a factica facia de parenti erá detori'a santa a prunciloru. Influintia esentiale asupra referintieloru intre prunci si parinti si prin urmare asupra intregi educatiuni a avutu aceea memorabila impregiurare, cá legile judaice au regulatu chiaru si precisu detorintele prunciloru facia de parenti. La nici unu poporu vechiu afara de ei nu se afla mandatulu diviuu espresu: Se onorezi pre tatalu teu si pre mam'a ta, cá se traiesci multu si bine pre pamèntulu (in tíer'a) care-ti va dá tfe domnulu Domnedieulu teu". Si abia va fi unu poporu la care se se fi steruitu atátu de tare pentru implinirea acesteia porunci si se se fi pedepsitu atatu de tare calcarea ei. La neci unulu s'a pusu unu pretiu asia mare pre binecuventarea si blastemulu parintiloru.

Totu din credint'a loru religiosa resulta si aceea, cá la Israeliti nici s'au espusu pruncii, nici s'au sacrificatu idoliloru. Statulu loru a fostu unu statu „theocraticu“. Regele loru, judecatoriulu si pedagogulu loru a fostu Domnedieu. De aici a resultatu, cá pruncii s'au privitu de membrii ai acestui statulu, de proprietate alui Domnedieu. Baiatii la 40 de díle, fetitiile la 80 de díle se duceau in templu, unde se santiau seau, unde erá imposibilu acést'a, se duceau in sinagoga. Gimnastic'a la dènsii nu erá luata in consideratiune cá la Greci si Romani. Pentru aceea

disciplin'a erá destulu de rigorósa si vérg'a inca nu lipsia. Scolii proprii pentru poporu n'au avutu sí de aceea si instruirea in cetire si mai alesu in cetirea scripturei erá lucrulu tatalui, precandu instructiunea in scriere nu apare cá obiectu alu educatiunei casnice. Singuru Levitii se vede cá s'aru fi instruat si in cetire. Music'a cá midilocu alu culturai a fostu cultivata si la ei cum se vede din culturu loru si dela cantaretiulu rege Davidu. Cu anulu 12 eráu obligati pruncii a observá tote prescisele religioase si se numiau fii ai legeri. Cu anulu alu 13 erau priviti cá juni si dela 20—50 de ani erau obligati a serví la militiá.

Fetitiile aveau o educatiune curatu casnica. Ele se deprindeau in torsu, tiesutu, coloritu, coptu si insusi fetele regiloru aveau aceste ocupatiuni.

Prax'a pedagogica la vechii Israeliteni s'a propagatu prin traditiunea nationala, inse inceputuri de o teoria pedagogica se afla in cartea lui Sirachu apoi in proverbiale lui Solomonu in cari se facu parintii respundietori pentru prosperarea prunciloru, li-se recomanda disciplina riguroasa, supraveghiare conscientiosa, ocupatiune regulata.

La conservarea sentiului religiosu si natiunalu au contribuitu in unu tempu si asia numftele scole profetice. Acestea au fostu conduse de barbati insemnati cá Samuilu, Eli, Eliseiu. Scolarii numiau pre invetiatoriu „tata“ si ei se chiamau fii de profeti. Aici nu se pregateau scolarii, cá se fie profeti, ci primiau o anumita cultura teologica si invetiau a cunosce mai de aproape ceremoniile religioase. Se ocupau si cu cantulu si music'a, cari apartineau cultulu divin, se ocupau probabilu si cu medicin'a. Atari scole au existatu mai in tota tier'a in cétati mai mari (Jerichonu, Rama, Bethel). Cu mortea lui Eliseiu au incetatu si ele, unele au degeneratu atátu de tare, cátu au caditu in idololatria.

Spiritulu celu nobilu si adevratu religiosu care a insufletitu judaismulu si a facutu pre Israiliteni unu poporu istoricu nu s'a sustienutu multu. Inca pre la an. 900 inainte de Chr. decadiuse cultulu divin. Mai tardiu venindu Israelitenii sub jugulu asirianu (722) si apoi sub celu babilonénu au intratu intre ei datini straine, s'au facutu secte, a resaritu sofismulu si pseudo-intieleptiunea. Mai târdiu Rabinii, cari inlocuiau pre profeti au redicatu éra scole in cetatile mari: Jerusalimu, Alesandri'a, Babilonu, unde s'au adunatu discipuli din tote partile. Nesuintiele loru inca n'au strabatutu in vieti'a poporului, n'au avutu influintia durerosa asupra familielor. Langa acestea se adause aceea, cá prin multele esplicari ale loru si prin introduceri de noue dispuzetiuni omenesci a venitu lucrulu acolo, de forte adese ori observarea legeri si fara intentiune curata, a trecutu de moralitate, cá materialismulu a fostu martorulu vointiei si lucrarei, cá sentiulu si superbi'a nationala pre domnulu lumei l'a privitu de domulu poporului Israilu, cumcá a degeneratu in supunerea prea mare de sine insusi si in egoismu, in urgisirea si dispretiulu nationalitatiloru straine, care uneori a cugetatu la stérpirea

totala a paganiloru. Acestea mai esista pana in diu'a de astadi intre dènsii mai multu ori mai pucinu, pentrucá dènsii n'au primitu invetiatur'a acelu'a, prin cari acestea se delatura, ei n'au recunoscutu pre acelu'a, care avea se fia pétr'a din capulu anghiuului pentru unu tempu nou mai bunu pre domnulu nostru Isusu Christosu. **M. Popu**, profes.

Ceremoniile nuptiali la Románii antici.

Moribus antiquis res stat Romana virisque.

Ennius.

4. In 15 (Idele) Maiu se celebrau sacrele Argeiloru, serbatoarea cea mare de curatire a cetatei intregi (*μείσιτος καιθαρώς*). Argei au fostu insocitorii lui Hercules, dice Varro¹⁾, cari au venitu din Argos la Rom'a impreuna cu Hercules si dupa departarea acestuia ar' fi remasu si mai departe in Rom'a asiedindu-se in Saturni'a asia numit'a cetate alui Saturnu la polele Capitoliuului. Mai tardiu din dorulu de patria s'au aruncatu in Tibru si de atunci se onoréza cá eroi in 24 de capele imprastiate prin cetatea cea vechia, cari capele se numiau mormintele loru, fienducá se credea cá acolo suntu inmormentati barbati illustri ai Argiriloru. In limb'a pontificiloru chiaru in capelele amentite, consecratele de Numa se numiau Argei Liv. 1, 21.

In 15 Maiu se indeplinea pre puntea sublicia serbatoarea acést'a de impacare numita dupa numele loru. Cu deosebire luau parte la acést'a serbatoare pontificii si fetiorele vestaline. Mai întâiu aduceau pontificii anumite sacrificie pregatitorie, apoi vestalinele in presentia pretoriloru si altoru magistrati civili aruncau depre punte in ríu 24 figuri de omu impletite din papura (scirpus), cari se numiau Argei. Acést'a se intemplá intru aducere aminte de socii lui Hercules, s'au pote fienducá Hercules ar' fi introdusu usulu acést'a in loculu sacrificieloru de omeni vii de odiniora, candu cu ocaziunea acést'a aruncau in ríu omeni betrani de 60 ani, numiti pentru acést'a depontani, dupa cum se vede acést'a din deosebite locuri ale scriitoriloru²⁾.

In timpul istoricu sacrificiulu acést'a de betrani sexagenari, cari leganduli-se mânilé si petiórele se aruncau in ríulu Tibru, lu- suplinescu celea 24 figuri de papura sau 30 dupa cum dice Dionisyus, numite Argei; dar' cu tote acestea a remasu serbatórea acést'a si acum o di de doliu adencu, la care preotés'a numita Flamínica dialis luá parte plina de jale (*νερόμισται συνθροπάζειν*). Plut. ne-spalata si nepeptanata, imbracata in vestmente necurate³⁾.

¹⁾ l. l. 5, 45. A. Dionys 1, 34. Macrob. 1, 7, 27.

²⁾ Fest. s. v. sexagenarios. Cic. pro Rosc. 35. Fest. s. v. depontani. Varro ap. Non. s. v. carnales, sexagenarios.

³⁾ Dionys. 1, 38. *Ἀντὶ τῶν ἀνθρώπων, οὓς συμποδίζοντες καὶ τῶν χειρῶν ἀζοατεῖς ποιοῦντες ἐξήριπτον εἰς τὸ Τιβέριος ρεῖθρον, εἶδωλα . . . μορφαῖς ἀνθρώπων εἰκασμένα τριάζοντα τὸν ἀριθμὸν αὐτῆς ἡοῦς χειρῶν βάλλονσιν εἰς τὸ ρεῖμα τοῦ Τιβέριος, Ἄρ γεῖους αὐτὸ καλοῦντες.* Plut. 2. R. 32. 86. Ovid. Fast. 5, 621 seq. Varro de L. L. 7, 44. Argei . . . simulacra hominum 24 . . . Fest. exc. s. v. Argeos. Gell. 10, 15. Flamínica dialis . . . cum it ad Argeos . . . neque comit caput neque capillum depectit.

5. Totu in 15 Maiu erá serbatoarea de curatire a lui Mercuriu candu in onorea acestui diu aduceau negutiatorii sacrificie in templulu principalu de langa Circus maximus. Nu departe de acestu templu, aproape de porta Capena se aflá unu isvoru santitu lui Mercuriu, din care negutiatorii scoteau apa in acést'a serbatóre in vase santite si cu unu ramurelu de lauru si stropiau capulu si marf'a ce o aveau, rogandu-se de Mercuriu cu gur'a loru dedata la insielatiuni cá se-le spele depre capu si depre pravalia tota gresiel'a ce o voru fi facuto insielandu pre altii, si totu-odata se le binecuvinte si pre viitoriu pravali'a cu cascigu fia chiar' si prin alte insielatiuni noue, ce diei se nu le bage in séma ¹⁾).

6. In 23 Maiu erá serbatóreá numita Tubilustrum asemenea serbatóre de curatire candu se santiau trompetele si alte asemenea instrumente de metalu ce erau de lipsa la servitiulu domnediescu si se aducea sacrificiu dieului Vulcanu, in fauri'a carui'a se pregatiau tote lucrurile demetalu ²⁾).

7. In 24 Maiu asemenea erá o serbatóre de curatire numita Regifugium. Tóte peccatele poporului se incarcáu pre animalulu de sacrificatu; indeplinindu-se sacrificiulu, regele sacrificatoriu (rex sacrorum) in graba fuge din foru unde s'a adusu sacrificiulu cá nu cumva se vena asupra lui necasulu peccatorulu de cari s'a curatitu poporulu ³⁾).

8. In una din dílele din urma alui Maiu erá serbatóreá Ambarvalia, o mare serbatore candu se aduceau sacrificie dieiloru de campu, mai cu séma dieesei Ceres. Se tienea serbatóreá acést'a in acelu timpu candu campurile tóte erau in florite si pre incetulu avea se se apropie secerisiulu, se rogau se le remana semenaturile scutite de grindina si alte calamitati. Tóte incetau dela lucru in díu'a acést'a, omenii si vitele domnii si servitorii. Vit'a de sacrificatu se portá in jurulu agriloru, dupa ea mergea cet'a de lucratori in vestimente serbatoresci, cu rami de oliva in mana si se rogá de dieii aperiatori ai campului, se abata totu periculu dela semenaturi, dela vii, gradini, dela vite, se aduca binecuvintare preste cas'a agricultoriloru, preste pastori si servitori si se-i scutéscá de tóte relele si de tote morburile vediute si nevediute. Se rogau pentru toti si pentru tóte, si chiaru pentru acést'a trebuiau se fia cu totii curati, altmentrea nu se poteau apropiá de altarele dieiloru ⁴⁾).

Acestea sunt serbatorile celea mai insemnate din lun'a Maiu, dupa cum vedemu tóte sunt serbatori de impacare si curatire.

Caracterulu acést'a alui Maiu opresce cá in acestea díle negre, díle oprite si de pocaintia se nu se intemple nece-o casatoria, altfelu vai de acél'a care cutéza a se asatori in contra legei neamului seu! mani'a dieiloru se pogora asupra lui, i-remane cas'a pustia, copii orfani, pre

utiliele omeniloru cá vai de capulu loru. Altcumu cu caracterulu acést'a alui Maiu consuna si numele, care insemna ceva betranu (majores, major natu). Facia cu Maiu sta Juniu care prin contragere si- are numele dela juvenis (junior din juvenior). Astfelu Juniu este lun'a a totu ce e tineru, candu se potu inchiá casatorii si candu se incepe secerisiulu cu serbatorile sale celea vesele ¹⁾.

Celelalte luni inca au unele serbatori de impacare dar' nece un'a in unu numeru atatu de mare si in o seria atatu de continua, ma nece nu suntu atatu de insemnate si nu au caracterulu acél'a tristu, ce-lu au serbatorile din lun'a Maiu. Poporulu románú in stravechime erá unu poporu de totu evlaviosu, erá acelu poporu, care neavendu lege, din fire facea ale legei, acelu poporu care observá cu tóta santieni'a prescrisele religióse. Pana candu a statu acést'a credintia si religiune vechia in inim'a Romániloru, o atare luna cum e Maiu, nu putea fi potrivita pentru casatoria; sacrificiele de omeni de odinóra la serbatóreá Argeiloru, infiorarea cea teribila ce le cuprindea sufletulu in serbatoarea Lemuralia, porunc'a cea santa de a fi fia-care curatu cu ocaziunea serbatoriloru Ambarvalia si a dieesei celei bune; tóte acestea de locu nu se poteau uní cu nunt'a, cu care erau impreunate totu felulu de glume, chiuiri si cântece lumesci cântate de flacai imbetati de vinu si veselia. Tóte si- aveau tempulu anumitu.

Acel'asi caracteru cá lun'a Maiu are si diumetatea prima din Juniu; in acést'a diumetate se continua si terminéza serbatorile de curatire, pentru acea si in acestea díle erá oprita casatori'a in tocmai cá si in lun'a Maiu. Ovidiu insusi areta cumca caracterulu celu tristu ce-lu are cultulu in tempulu acést'a, este caus'a pentru care e oprita casatori'a si vorbindu despre casatori'a fiei sale dice:

Hanc ego cum vellem genero dare, tempora taedis
Apta requirebam, quaeque cavenda forent.
Tunc mihi post sacras monstratur Junius Idus
Utilis et nuptis utilis esse viris.

Primaque pars huius thalamis aliena reperta est
Nam mihi sic coniunx sancta Dialis ait etc. ²⁾).

In 1 Juniu se celebrá serbatoarea dieesei Cardea sau Carna. Acést'a e o dieesa binefacatoria, care grijesce de țitini (cardo), de usi si de feresti cá nimicu reu se nu pota intrá in casa. Janus care fiendu cu dóue facie i-a sciutu cascigá iubirea, i-a datu ei dreptulu acést'a, si i-a mai datu inca si unu spine albu (maciesiu) cu care se alunge strigoile celea afurisite, cari se furisiéza nóptea in case si sugu sangele baetiloru din leaganu, pana cându se satura bine, si pruncii devinu palidi cá frundi'a arboriloru tómn'a. In serbatóreá acést'a mancau Románii carne de porcú si fasole si din acestea sacrificáu si dieesei Carna. Mancarea acést'a grea, ce altcum numai unu stomacu

¹⁾ Ovid. Fast. 5, 663—692. Falia Mercurius poscentes ridet ab alto. Se memor Ortygias surripuisse boves. cf. Test. s. v. Majis Idibus.

²⁾ Ovid. Fast. 5, 725.

³⁾ Ovid. F. 5, 727. Plut. Q. R. 62.

⁴⁾ Tihul. 2, 1. Quisquis ades, favcas; fruges lustramus et agros, Vos quisque abesse procul iubeo, discedite ab aris, Quis tulit hesternam gaudia nocte Venus. A. Varro de L. L. 5, 85. Fest. s. v. ambarvalles. Gell. 6, 7 Cato R. R. 141. Verg. Ge. 1, 345.

¹⁾ Plut. Q. R. 86. Fulvius Nobilior ap. Macrob. sat. 1, 13, 16. Ovid. Fast. 5, 57. id. 6, 83 seq.

²⁾ Voidu se-mi mǎritu fía am cercatu tempu favoritoriu pentru casatoria si m'am uitatu care tempu ar' fi de incungiuratu; atunci mi-se areta ca Juniu este potrivit si pentru mirese si pentru barbati, dupace au trecutú Idelú celea sante (13 Juniu). Prim'a parte din acést'a luna nu e intogmita pentru casatoria, asia mi-a spusú mie soci'a cea santa a preotulu lui Joe. Ovid. Fast. 6, 221—232.

sanetosu o pote portá, este forte nutritoria si dupacum serie Macrobius si Plinius, prin ea se'ntarescu forte poterile trupului; acel'a care manca in 1 Juniu atari bucate póte fi securu. ca vá fi sanetosu preste intregu anulu. Sacrificán din acestea bucate dieesei Caru'a fiendu-cá ea intaresce inim'a si internulu conserva carnea si sângele omeniloru¹⁾. Asemenea si spinele albu ce a primitu acést'a dieesa dela Janus are o potere fórte mare in contra influintieloru demonice, pentru acea se folosiau de acestu spine cu ocaziunea nasceriloru si inmormenrariloru; atunci lupuneáu afora la porta cá se nu intre strigoile in launtru; obicei remasu si in credin'ta poporului románu, care asemenea in anumite díle implanta la porta rugu si leusteanu cá se-i fia scutita cas'a de strigoi, cari venu se-i fure laptele dela vaci.

In 7 Juniu se deschidea sanctuariulu Vestei, cá in díu'a acést'a si in celea urmatórie se se mature si curatie tempulu acestei dieese in care ardea toculu celu eternu. Dílele cátu tiena acést'a curatire, eráu díle sánite in cari nu erá iertatu a inchiá casatoria; soci'a preotului Flamen dialis nu potea se-si peptene perulu, se-si taie unghiile nece se se intálnesca cu barbatulu seu. In 9 Juniu se celebrá serbatórea Vestei: Vestalia. Matronele din cetate in díu'a acést'a mergeáu singure fora barbati la biseric'a Vestei, mergeau descultie dar' in cea mai mare curatienia, cá acolo la vatr'a comuna se aduca sacrificie Vestei²⁾. In 11 Juniu erá serbatórea Matralia, serbatórea mameloru. Ea se celebrá in onórea mamei Matuta care erá diees'a aurorei dupa cum o areta si numele (matutinus). Erá o dieesa buna care fiendu-cá aducea lumin'a din iutunerecu, erá si dicea nascerei si erá fórte onorata mai cu séma din partea femeiloru, incepundu din tempurile celea mai vechi. Dela serbatórea acést'a eráu eschise sclavele, si numai o femea care traia in prim'a casatoria potea incununá icon'a acestei dieese. Cultulu mamei Matusa erá fórte laitu la poporatiunea vechia a Italiei, avea in tíera mai multe temple vestite dupa cum spune in mai multe locuri Liviu; celu din Rom'a erá in „forum boarium“³⁾.

In 15 Juniu erá in urma terminata de totu curatirea templulu Vestei, ce s'a fostu inceputu deja in 7 Juniu. Tóta pulverea si necuratia ce s'a scosu din templu, se delatura in díu'a acést'a, anume seau se arunca in Tibru, seau se asedia in unu locu inchisu pre cost'a Capitalina destinatu anume pentru scopulu acést'a. Asemenea se curatia tóte casele private. Acést'a este serbatórea maturatului ce in Calendariulu románu este insemnata cu literile: Q. St. D. F. ce insémna Quando stercus delatus fas¹⁾, va se dica dupace s'a curatitu templulu Vestei si s'a delaturatu tóta murdari'a, urméza tempulu liberu, cându pre-

torulu póte purcede érase in afacerile sale de dreptu. Incéta acum caracterulu celu tristu alui Juniu si urméza de aici inainte acelea díle, candu fiendu Vest'a deplinu curata, fetele románe se poteau peti si maritá fora nece o grigia. Dupace in decursulu serbatoriloru celoru multe de curatire din Maiu si prim'a diumetate din Juniu, postulu mare alu Romaniloru, s'a pocaitu si curatitu poporulu de pecate si sa impacatu cu poterile ceresci, astepta acum cu anim'a liniscita si vesela secerisiulu ce numai decátu urméza. In acestu tempu domniau poterile telurice in tota bunetatea loru; intre cântari si voia buna se insira poporulu la seceratu si-si aduna acasa rodulu munciei. In acestu tempu de bucuria generala inchiáu casatoriile, cari stateau sub scutulu aceloru diei cari faceau se cresca si se se coca semenaturile campului. Acést'a este caracterulu diumetatei a dóu'a din lun'a Juniu, caracteru veselu, opusu lunei Maiu si primei diumetatei din Juniu.

O. Bonfiniu.

De ale examenului.

Fiindu chiar' tempulu exameneloru asia credu, cá vá fi la loculu seu a vorbi ceva despre examene.

Se luamu mai ántáiu cestiunea: De lipsa e ori ba se se tiena examenele publice? Intrebarea acést'a va suná cam curiosu inaintea multor'a si totusi trebuie se ni-o punemu cu atátu mai vértosu, cáci multi invetiatori cetindu pote diuare pedagogice streine in acelea voru aflá cá unii séu alti barbati de scóla recomanda stergerea exameneloru, cea ce mai cu sema la noi, la romani inca acum n'ar' fi la tempulu seu.

Invetiatorii germani in anulu trecutú au tienutu a XVII adunare generala in Gotha. In ace'a adunare Kahl profesorulu dela scóla reale din Giessen a vorbitu chiar' despre tem'a acést'a²⁾ Profesorulu Kahl mai ántáiu aduce inainte argumentele pre lênga tienerea exameneloru publice si anume se provoca la pedagogulu Zerrenner, care intr'o dechiaratiune inca din anulu 1827 dice, cá examenele publice pre scolariu lu-indemna la diligintia mai mare lu-incuragiéza pre invetiatoriu, face cunoscute reinoirele si reformele de pre terenulu instructiunei, descepta interesare facia de scóla, dáu ocaziune superioriloru scolei de a adresá catra parinti cuvinte folositorie si necesarie, ér' invetiatoriloru le da ocaziune de a vedé metode si proceduri noue etc. In tempurile mai vechi au fostu pentru examene o multime de pedagogi renumiti, precum: Münch, Niemeyer, Bencke, Grafe, Curtmann etc. ér' in tempurile mai noue inca o multime de pedagogi suntu prelanga tienerea exameneloru publice.

Dupa unii prelanga examene e si impregiurarea acea, cá acelea suntu una institutiune sactionata de mai multi secli.

Profesorulu Kahl dice inse cá vechimea institutiunei nu dovedesce nemicu. Pote fi unu lucru cátu de vechiu dar' nefolositoriu. Ma din punctu de vedere alu desvoltarei si progresarei generale chiar' ce e vechiu devine necores-

¹⁾ Ovid. Fast. 6, 101 seq. Macrob. sat. 1, 12, 31, 32, 23. Plin. H. N. 18, 12, 30. cf. Tertul. de Idolol. 15 de Corona 13 ad. Nat. 2, 15. Angustin C. D. 4, 8, 6, 7.

²⁾ Ovid. Fast. 6, 223 seq.

³⁾ Ovid. Fast. 6, 469. Pintarch. Camill. 5 Q. R. 16. 17. Cic. de nat. deor. 3, 19. Tusc. 1, 12. Tertull. de Monogam. 17.

⁴⁾ Ovid. Fast. 6, 711. Fest. s. v. stercus. Varro de L. L. 6, 32.

²⁾ Néptanitók lapja nri 92—93 a. 1887.

pundietoriu. Erá tîmpu, cându nu se pretindeá cã cineva se se pregátésca anume pentru carier'a invetiatorésca.

Fridericu celu mare pre corporalii cei mai buni i tienea de cei mai buni invetiatori. Atunci aveá sensu, deca parentii voiau a se convinge despre acea, cã ce face in scola individulu, pre care l'a primitu de invetiatoriu si caruia i- dau salariu si viptu pre rëndulu satului. Controlarea acést'a atunci erá de lipsa pentru-cã invetiatorii de regula nu numai cã erau nesce omeni ignorantii ci si neconscientiosii. Astadi inse avemu invetiatori cualificati si stáu sub inspectiunea de facu competenta. Dela inspectorii competenti bucurosu primescu controlarea. Inse publiculu celu mare nu e competentu de a controlá, cãci in tempulu de astadi si altucum fia-care omu se semte chiamatu a fi judecatoriu si critisatoriu in ale scólei. Si in acést'a credintia i- intaresce pre parenti, deca i- invita in totu anulu la esamenu. Parentii se dedau cu parerea, cã invetiatoriulu odata in anu trebue se se supuna criticeii loru.

Aperatorii esamenelor afirma cã esamenele publice descepta, promoveza si sustienu interesarea casei parentiescii facia de scóla, si o aducu pre acést'a in contactu cu famili'a.

Inse nu din esamene se pote judecá activitatea scólei ci mai multu din ocupatiunile copiiloru. Resultatulu esamenului e fragmentariu si procedur'a nu e cea de tote dilele. Parentii si altu-cum puciuu se intereséza de esamene. Multu deca se intereséza in clasile mai inferioare, dar' nici acolo nu se intereséza de cauza. Ei se ducu la esamene mai multu din curiositate si vanitate. Asia d. e. la esamene vinu mai multu parentii scolariloru mai buni. Scól'a prin o activitate conscientiosá si linistita trebue se cascige stim'a si recunoscint'a opiniunei publice si nu cu reclame.

Unii afirma, cã esamenele publice i- indemna la diligentia mai mare pre scolari, cari ore-cum semtiescu lips'a de a dá séma despre celea invetiate inaintea unor streini. Cum-cã acést'a nu sta se vede mai cu sema in institutele cu mai multe clasi, din cari numai in unele se facu esamene publice si in clasile acestea nu se observa cã se fia mai diligenti scolarii, decãtu in cari nu facu esamene. Scolarii iau cu totul indiferentu esamenele pentru-cã sciu, cã acelea nu hotarescu asupr'a calculului. Ma s'a intemplat si casulu acel'a cã d. e. scolarii din clasile superioare s'au intielesu cã se-si resbune asupr'a unui invetiatoriu urgisitu cu ace'a, cã seau nu voru respunde in esamenu de locu, seau voru respunde reu la intrebarile invetiatoriului si asia lu-voru compromite inaintea publicului.

Suntu invetiatori, cari tienu esamenele de o serbatóre pentru scolari, cã-ci suntu impreunate cu multa bucuria si suveniru placute. Inse esamenele, deca e vorba se fia, suntu dile de munca seriosa si nici decãtu dile de placere si de bucuria de cari i-ar' trebui tinerimei studiöse.

In ce-si afla mai cu séma placerea la esamene este lucsulu celu desvolta in vestiminte mai cu sema la fetitie dar' neci decãtu darea de sema seriosa. Damicelele criticésza toiletele si se uita preste umeru catra celea, cari au vestiminte

mai simple, ér' in celea mai simplu imbracate fórte usioru se pote nasce invidia.

Dupa unii esamenele i- dau ocasiune invetiatoriului de a-si aretá resultatulu zelului seu si de a gustá recunoscintia meritata. Din acést'a urméza apoi, cã se indemna spre o diligentia mai mare si au ocasiune de a se cunosce unii cu altii si de a-si cunosce activitatea din scóla.

Facia de ast'a sta fapt'a, cã publiculu judeca resultatulu esamenului dupa unele esterioritati.

Spre a ajunge unu atare resultatulu nu e de lipsa cã invetiatoriulu se lucre diligentu preste totu anulu, ci este destulu deca inainte de esamenu in vre o câte-va septemâni i- dreséza anume pre scolari pentru acést'a parada.

Din celea premise vedemu cã in adunarea numita profesorulu Kahl a luptatu poternicu in contr'a esamenelor inse argumentele ce le aduce in contra loru la noi cadu de sine. La noi d. e. tinerimea scolara n'a ajunsu nice acolo cã se faca conjuratiune in contra unui seau altai invetiatoriu cu scopu de a-lu compromite in esamenu. De luesu inca nu avemu tema, cã-ci bietii copilasi su -prea modestu imbracati.

Noi români in privinti'a instructiunei nu stamu pre trept'a acea, pre care stau Germanii, inse am trecut preste gradulu acel'a, pre care au statu ei pre tempulu lui Fridericu celu mare. Noi avemu invetiatori cualificati, cari sciu ce insemnéza a fi invetiatoriu si cari afara de unele esceptiuni si- facu detorinti'a conscientiosu. La noi este unu reu mare de care Germanii au scapatu. Copiili nostri nu frecventéza scól'a regulatu. Indesiertu s'a facutu mai in tota comun'a edificiu scolariu corespundietoriu, deca acel'a sta голу. Poporulu nostru e indiferentu facia de scóla in gradulu superlativu. Poporulu nostru inca nu scie câtu de multu pretiuesce invetiatur'a si din caus'a acést'a nu bucurosu si-da copilulu la scóla.

In contr'a acestui reu trebue se ne luptamu noi si cu esamenele. Se nu asceptamu se ne tramita judele copiili la scóla. Se ni-i aducemu noi. Se-i cascigamu noi pre parinti pentru scóla. Scopulu acést'a ni-lu potemu ajunge cu ocasiunea esamenului. La esamenu se invitamu pre parintele fia-carui copilu, se invitamu si pre acel'a care nu si-a datu copilulu la scóla cã se vedea, câtu de multu pierde acel'a, care nu umbla la scóla. Ma se invitamu chiar' si pre mamele copiiloru.

Directorulu scólei si invetiatoriulu se se folosesca de tote midlocele pentru a-i aduce pre toti la esamenu. Invetiatoriulu deca va fi de lipsa, se amble din casa in casa pentru a-i casciga pre toti. Preotulu cã directoru se-si faca detorinti'a in beserica indemnandu-i cã se vina cu toti la esamenu.

Esamenulu apoi se fia o serbatóre adeverata, care se-i incãnte, sei ample de bucuria pre toti si pre parenti si pre copii. La esamenu invetiatoriulu se se porte cã unu parinte adeveratu, cã se vedea parintii, cã invetiatoriulu cu copii forméza o familia mare, si cã capulu familieii i-

iubesc pre toti, cá pre fi sei, cá tractéza blându si parintiesce cu toti, cá traiesce numai pentru ei. La esamenu se vedea parintii, câtu de omeniti suntu copii loru. La esamenu se vedea parintii câte lucruri bune si frumoase au invetiatiu copilasii loru. La esamenu trebuie se escoléze intru tote invetiatoriulu dar' numai cu scopu de a-i cascigá pre parinti pentru scóla. La esamenu trebuie se-lu cunosca parintii mai de aproape pre invetiatoriu, se scie cá invetiatoriulu e o persona demna de tota stima si iubirea, carui-a si potu concrede copii.

Pentru a nu vatemá ambițiunea nici unui parinte se-i întrebe pre toti copii, cá fia-care se respunda ceva. La impartirea premiilor — deca se impartiescu — se fia forte atentu, cá-ci cu acestea forte usioru pote strică multu. Datin'a ar' fi cá dupa esamene se se premieze 5—10 scolari mai buni precum adeca au ajunsu premiele. Dar' eu din parte-mi recomendu, cá mai bine se-i premiamu pre toti. La fia-care se-i damu unu premiu micu. Scopulu e se-i cascigamu pre toti, si chiar' pentru ace'a toti trebuie se esa multiamiti din scóla. Nu strica nimicu cá damu ceva premiu (se fia in pretiu de 1—2 cr.) si la copii, cari n'ar' meritá, cá-ci in urma dela copilu nu potemu asceptá cá se-si faca nu sciu ce merite. Apoi deca nu scie, câtu altulu, pote nu elu e de vina. Se-lu facemu cá se scie si elu mai multu, dar' si pana atunci lu- potemu premiá pentru un'a seau pentru alta insusire buna. Scopulu e se-lu indulcimiu si pre elu si pre parenti. „Cu miere se prinde musc'a“. Mai tardiu dupa ce am cascigatu pre poporu pentru scóla, dupa ce va sci pretiui invetiatur'a si va gustá din fructele ci se-i premiamu pre cei mai buni indemnandu prin premiare cá se se face demnu fia care de premiu.

Asia dar' se tienemu esamene cu scopu de a cascigá si prin acestea pre parinti pentru scóla.

Nu potu se retacu aci o anomalia ce se intempla cu ocasiunea esamenelor. E datin'a adeca cá preotii, din tractulu cutare seau cutare cá directori ai scólelor hotarescu cându se fia esamenele si care preotu in care comuna se ie esamenulu. Invetiatoriulu se intielege de sine nu scie nimicu despre tote pana inainte de esamenu cu 1—2 dile, cându apoi respectivulu comisariu i-face cunoscutu cá pre diu'a cutare se fia gat'a. Cá si cum cu esamenulu ar' merge lucrulu cá cu masin'a.

Pentru cá se-i pota cascigá pre parenti pentru esamenu are lipsa de tempu.

Apoi si altu-cum pentru esamenu suntu de a se gatá unele si altele, cari receru tempu. Si in fine eu asia credu cá invetiatoriulu scie mai bine, cându e gat'a pentru a face esamenulu. N'ar' strică deci deca in siedintiele directorilor ar' fi de facia si invetiatorii, ar' poté incape unulu langa altulu si s'ar' poté si intielege, deca nu pentru altu-ceva baremi in interesulu instructiunei. Invetiatoriulu e scól'a, deci se se considere de atare. Nu vreu se disputu dreptulu directorului dar' se-i damu si invetiatorinlui

drepturile cuvenite cá-ci voru merge mai bine lucrurile. In siedintiele acestea micste, cá se le numescu asia, s'ar' poté desbata multe lucruri bune si folositoare causei scolare.

Siedintiele acestea ar' pote inlocui încátu-va reuniunile invetiatoresci, cari la noi spre marea dauna a instructiunei lipsescu inca.

Ar' fi se vorbescu multe inca despre ale esamenului dar' se fia destulu de astadata. Mi-ar' paré bine, deca celea dise n'ar' resună indesiertu. **P. Ungureanu.**

Revist'a instructiunei.

Intre profesorii dela scólele medie confesionali si comunali s'a pornitu una misicare, careia i -poffinu nu numai succesulu celu mai bunu, ci la care voimu a contribui si noi si reuniunea nostra. 56 de profesori confesionali au emis unu convocatoriu, in care conchiamo pre cei de una asemenea sorte spre a se aduna in Budapest'a pre 9 Iuliu a. e. la una conferintia regnicolara. Voiescu a se consultá in caus'a imbunatatirei lefeloru, „eventualu in caus'a determinarei minimului lefeloru pre cale legale“, mai departe in caus'a pensiunei, apoi voiescu se alega unu comitetu esecutivu spre a valorá decisiunile aduse. Precum se scie acusi va obveni si in adunarea generale a reuniunei profesoresci acést'a afacere, carea in privint'a ponderositatei emuléza cu ori ce alt'a cestiune grea dela scólele medie. E vorba despre acea, cá câte-va sute de profesori voiescu a ocupá locu pre nivelulu traiului onorificu si a se eliberá de acelu gându ucidiatoriu, cá avéva elt in dilele sale betrane si dupa mortea lui famili'a s'a, ce se bage in gura securu? Guvernulu a facutu promisiune cându s'a tractatu legea pentru scólele medie, cá acusi se va ocupá si cu caus'a pensiuanei profesoriloru confesionali si comunali, pana acum inse nu s'a intemplatu neci una dispusetiune, si celu ce cunosce acést'a afacere complicata, neci nu póte asceptá dela guvernul ajutoriu repentinu. Reuniunea cu atátu mai vertosu are detorint'a, cá se spriginésca misicarea profesoriloru confesionali si comunali; acestu misicamentu póte avé efectu atátu asupra patroniloru scóleloru, câtu si asupra guvernului si póte contribui la una intorcere favoritoria (Országos közép iskolai tanáregyesületi közlöny).

Mappe si manuale oprite. Esc. S'a ministrulu de cultu si instructiunea publica prin ordinatiunea de datu 1888 Nr. 2922 a eschisu din tote scólele: Mapp'a „Wandkarte von Europa, entworfen und gezeichnet von B. Kozenn“, in care nu e facuta aparenta autonomi'a politica a Ungariei si locurile istorice magiare se numescu cu nume germane er' capital'a ocura cá doue orasie deosebite; mai departe manualulu: Samuilu V. Isopesculu „Elemente de geografia comparativa pentru clasele inferioare si midilocie de gimnasii, scóle reale, si alte scóle coordinate“ (Cernowitz 1882), ce contine date gresite si contraria facia de starea faptica a Ungariei, in fine manualulu: *Cursu elementariu de istori'a universalá pentru clasa I (II, III) a scóleloru secundarie* de Ioanu Marescu (Bucuresti), care contine invetiaturi gresite facia de istori'a Ungariei si neci impartirea ei nu corespunde relatiuniloru nostre de invetiamentu.

La gimnasiulu superioru gr. cat. din Blasiu s'au inceputu esamenele de clase in 13 Iuniu st. n. a. e. si voru durá pana in 23 a l. e.; ér' in 26 a l. e. se voru cetí clasificarile si se voru impartí premiele si program'a gimnasiala.